

Pécsi Tudományegyetem

Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

Illyés Gyula Pedagógusképző Intézet

Óvodapedagógus alapszak

Schneringer Dorka Anna

**A kutyával asszisztált pedagógia hatásai a 3-7 éves
gyermekek anyanyelvi és kommunikációs
képességeinek fejlesztésében az óvodai szintén**

2024.

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
1.1. Témaválasztás indoklása	3
1.2. Problémafelvetés	3
2. Elméleti háttér	5
2.1. A kutya	5
2.1.1. A kutya és az ember kapcsolatának fejlődése	5
2.1.2. Segítő kutyák	6
2.1.3. Terápiás kutya képzés	6
2.2. Állatasszisztált foglalkozások.....	8
2.2.1. Állatasszisztált foglalkozások – milyen állat?	8
2.2.2. Állatasszisztált foglalkozások formái	9
2.3. Kutyás terápiás foglalkozások	10
2.3.1. Aktív/Passzív résztvevő	10
2.3.2. Miért a kutya?	11
2.3.3. A kutyával való foglalkozás spontán hatásai	12
2.3.4. Pozitív hatások	12
2.3.5. Kommunikációs képességek fejlesztése	13
2.4.1. Beszédszerveink és feladataik.....	14
2.4.2. A beszéd fejlődése óvodáskorban	15
2.4.3. A beszéd fejlesztése az óvodában	17
2.5. A nyelvi-kommunikációs képességek fejlesztése az óvodában	18
3. Kutatói kérdések.....	21
4. Kutatás adatközlői	22
4.1. Megfigyelés	22
4.2. Interjú.....	23

4.3. Kérdőív	24
5. Kutatás módszerei	26
5.1. Megfigyelés	26
5.2. Interjú.....	27
5.3. Kérdőív	28
6. Kutatások eredményei	30
6.1. Megfigyelés	30
6.1.1. Mohácsi megfigyelések.....	30
6.1.2. Apáczai Óvoda megfigyelési eredményei.....	31
6.2. Interjú.....	32
6.3. Kérdőív	36
7. Következtetések	48
8. Összegzés és kitekintés	52
9. Irodalom	53
10. Mellékletek.....	56

1. Bevezetés

Egyetemi tanulmányaim elején kezdtem el érdeklődni az állatasszisztált pedagógia módszertana, alkalmazási lehetőségei iránt. Azt már nagyon hosszú ideje tudtam, hogy óvodapedagógus szeretnék lenni és gyermekek nevelésével szeretnék foglalkozni. Középiskolás éveim alatt kezdtem el érdeklődni a kutyák, ezen belül is leginkább a kutyák emberre gyakorolt pozitív hatása iránt. Így jött az ötlet, hogy összekapcsolom a két érdeklődési területem. Ebben meghatározó szerepe volt a saját kutyámnak is, aki akkor még egy éves sem volt, de titkon bíztam benne, hogy egy nap majd terápiás kutya lesz. Úgy gondoltam, alapos elméleti tudásra tehetek szert, ha ilyen témában írom meg a kutatásomat, mielőtt belevágunk a terápiás kutya kiképzésbe. Kutatásomban szeretném bemutatni az óvodáskorú gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztési lehetőségeit a kutyával asszisztált foglalkozás keretein belül.

1.1. Témaválasztás indoklása

A választott témámat két különböző szempontból is relevánsnak tartom napjainkban. Véleményem szerint egyrészt egyre inkább elterjedőben van az állatasszisztált pedagógia, ezen belül is a kutyával asszisztált foglalkozások alkalmazása és szervezése Magyarországon. Fontos ugyanakkor, hogy még több pedagógushoz eljusson ez a fajta módszertani lehetőség. Ismerjék meg ennek pozitív hatását, legyenek tisztában a megvalósítás feltételeivel. Másrészt az óvodáskorú gyermekek körében egyre gyakoribb a különböző beszédproblémák megjelenése, az anyanyelvi és kommunikációs képességek alacsony fejlettségi szintje. Meglátásom szerint az óvodai dolgozók még nem feltétlenül gondolnak e problémák orvoslásánál a kutyás terápiás foglalkozásra mint eszközre a fejlesztés folyamatában.

1.2. Problémafelvetés

A szakirodalmak listáját tekintve a témában egyre több magyar nyelvű tudományos cikk található a könyvtárak polcain és az interneten, azonban ezek nagy része elsősorban a kutya jelenlétének motivációs hatását emeli ki csupán. Alig lelhető fel olyan magyar nyelvű tudományos forrás, melynek fő témája az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése lenne a kutyás terápiás foglalkozással. Pechan Eszter és Babos Edit publikációi nagyon informatívak a kutyával asszisztált foglalkozásokról és azok hatásairól. Az óvodáskorú gyermekek beszédfejlődéséről egy igazán átfogó képet lehet kapni Gósy Mária, Seper Jenő és Subosits István könyveiből.

A kutatásom első felében, az elméleti háttér keretein belül, az állatasszisztált terápia fajtáit, a terápiás kutyák kiképzését, munkáját, jótékony hatásait mutatom be. Ezután kitérek az óvodáskorú gyermekek beszédképességeinek fejlődésére, valamint az anyanyelvi és kommunikációs nevelés megvalósulására az óvodában. A szakirodalmi áttekintés után rögzítem a kutatói kérdéseimet, majd bemutatom a kevert módszerű empirikus vizsgálatomat.

Fő célom a kutatással, hogy felmérjem, Magyarországon mennyire elterjedt az óvodákban a kutyával asszisztált foglalkozás. Szeretnék fényt deríteni arra, hogy ennek milyen működési keretei vannak, illetve miként készül fel egy óvodapedagógus és egy felvezető az adott foglalkozásra, mely képességterületek fejleszthetők eredményesen ilyen módon. Kutatásomban kiemelt hangsúlyt fordítok az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztési lehetőségeire a kutyás terápiás foglalkozás keretein belül.

Ahhoz, hogy ezekre a felvetéseimre, kérdéseimre választ kapjak, empirikus kutatásomban kvantitatív és kvalitatív kutatási módszereket is alkalmazok. Interjút készítek egy terápiás kutya felvezetővel, hogy többet megtudjak a felvezető feladatairól, kötelességeiről, arról, ő miként tud hozzájárulni a kutyájával a foglalkozás eredményességéhez, illetve személyes tapasztalatairól is megkérdezem. Másik kutatási módszeremnek a megfigyelést választom, hogy az alkalmak során megismerjem a gyermekek viszonyulását a kutyához. Ezen megfigyelések során lehetőségem nyílik akár konkrét játékokat is gyűjteni, amivel eredményes lehet a fejlesztés. Az óvodai dolgozók véleményét, viszonyulását kérdőíves formában kívánom felmérni. A kérdőív fő kérdéskörei lefedik a kutyás terápiás foglalkozás népszerűségét hazánkban, a tervezési, szervezési kereteket. Választ kaphatok arra, hogy az óvodai dolgozók szerint mely képességterületek fejlesztését segítheti a kutyás terápiás foglalkozás, akár konkrét példákon keresztül bemutatva ezt. Ezek mellett azt is felmérem, hogy aki még nem vett részt ilyen típusú foglalkozáson, annak mik a lehetséges okai. Különböző aspektusokból járom körbe tehát a témát, hogy egy átfogó képet kaphassak. Az interjúval egy mélyebb, részletesebb rálátást szerzek a szakemberek módszertani gondolkodásáról, véleményükről. A megfigyelések alkalmával a gyermekek viselkedése mellett a kutya és felvezetője közötti munkába láthatok bele. A kérdőívvel intézményi nézőpontból közelítem meg a témát, véleményeket és megítéléseket mérek fel.

Összességében az elméleti háttérnek és a saját kutatásomnak köszönhetően egy átfogó képet kapok a kutyával asszisztált foglalkozásokról, valamint az óvodáskorúak anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlődési, fejlesztési lehetőségeiről. Úgy gondolom, tanulmányom hasznos tartalommal szolgálhat az óvodai dolgozóknak és a szülőknek is.

2. Elméleti háttér

Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy a kutyák milyen módon vonhatók be az emberek, különös tekintettel a gyermekek fejlődését, megsegítését szolgáló terápiás folyamatokba. Összefoglalom, hogy az állatasszisztált terápiával milyen képességterületeket fejleszthetünk a gyermekeknél és mindezt miképp érhetjük el. A kutatásom másik kiemelt témája az óvodáskorúak anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlődése, fejlesztése.

2.1. A kutya

A kutya egy négylábú emlősállat a ragadozók rendjéből. A macska mellett a leggyakrabban előforduló és leginkább népszerűséget élvező háziállat (1). A kutyák különlegessége abban rejlik, hogy természetükből eredően szeretetteljes állatok, hűségesek, könnyen kapcsolódnak az emberekhez, így képesek szoros köteléket kialakítani velük. A közös kapcsolatban mindkét fél számára fontos szerepet tölt be a közösen eltöltött aktivitás, játék, valamint a fizikai érintkezés (Hart, 1995).

2.1.1. A kutya és az ember kapcsolatának fejlődése

A kutyák ősidők óta segítik az ember életét különböző módokon. Az összes kutyafajta egy közös őstől származik, a szürkefarkastól (*Canis lupus*). A házasítás folyamata, több mint 12.000 évvel ezelőtt kezdődött valószínűleg egyszerre több helyen egy időben. Ezt a folyamatot elősegítették az emberi társadalomban bekövetkező változások is, mint például a letelepedett életmód elterjedése. A farkasok az emberek közelében telepedhettek le és a vadászó életmód helyett alkalmazkodtak a maradékok összegyűjtéséhez. Emiatt alapjaiban változott meg az egymáshoz való viszonyuk. A kutyákban ugyanúgy tovább él az erős falkaösztön, a falkavezérnek való engedelmesség, a terelési hajlam, illetve a vadászkutyákban, terrierekben és kopókban a vadászösztön is. A házikutyák (*Canis familiaris*) közül ma már több mint 300 fajtát különíthetünk el (Alderton, 2008; 2013).

Az első kutyákat nyájak terelésére, őrzésére használták. Az elmúlt évtizedekben azonban egyre több területen könnyítik meg a mindennapjainkat, segítenek olyan tevékenységekben is, amik korábban elképzelhetetlenek voltak. Ugyan a legtöbben házi kedvencként tartják őket, egyre több helyen találkozhatunk velük munkakutyaként is. A teljesség igénye nélkül a munkakutyák csoportjába tartoznak az őrző-védő (ide tartoznak a rendőr-kutyák is), a nyomkövető, a vadász, a mentő és a segítő kutyák is (Szinák et al., 1995)

Loványi (2020) írása nyomán a hazánkban aktívan dolgozó, speciálisan képzett kutyák két fő csoportja a segítőkutyák (service dogs), illetve a terápiás kutyák (therapy dogs). A kettő közötti szembetűnő különbség, hogy míg a segítőkutyák a gazdájuknak segítenek, velük élnek napi szinten, úgy a terápiás kutyák a felvezetőjükkel és szakemberekkel együttműködve terápiás foglalkozásokon segítenek a pácienseknek. Jelenleg körülbelül 550 aktív tanúsítvánnyal rendelkező páros dolgozik Magyarországon.

2.1.2. Segítő kutyák

Napról-napra egyre elterjedtebb a segítőkutyák alkalmazása a hétköznapi életben, amivel sok ember életét segítik, könnyítik meg. Összesen öt csoportba sorolhatjuk az itthon tevékenykedő segítőkutyákat, melyek a következők: vakvezető, mozgáskorlátozott személyt segítő, hangot jelző (hallássérült segítő), rohamjelző (pl. cukorbeteg/epilepsziás) és a személyi segítő kutyák. Ez utóbbi az úgynevezett „egyéb-kategória”, ahova azokat a kutyákat soroljuk, akik az előző négy csoportba nem sorolhatóak be. Ide tartoznak a „keresztképzett” kutyák is, akik az egyidejűleg több fogyatékossgal élőket (pl. egyidejűleg látássérült és kerekesszékes) kísérik a mindennapokban, azonban e csoport legismertebb segítőkutyái pánikbeteg vagy autista gazdájukat segítik (Loványi, 2020).

2.1.3. Terápiás kutya képzés

A Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség (MATESZE) 2006-ban jött létre. „A szervezet rendeletben meghatározott feladata, hogy elérhetővé tegye a segítőkutyák kiképzésével foglalkozó szervezetek listáját, az aktuális jogszabályokat, a vizsgaszabályzatokat, biztosítsa a vizsgák lebonyolítását, valamint a sikeres vizsgát követően kiállítsa a tanúsítványt. Emellett szakmai tanácsadást nyújt a segítőkutyát kiképző szervezetek számára.” (Pechan, 2020, p. 62). A terápiás kutyák kiképzése szigorú ellenőrzés mellett zajlik csak úgy, mint a terápiás vizsga (27/2009-es SZMM rendelet). A kutyák kiképzésének megkezdése előtt fel szokták mérni, hogy a kutya alkalmas-e terápiás kutyának. A vizsgálat során a következő szempontokat veszik figyelembe: a kutya nem mutat agressziót emberekkel és állatokkal szemben, egészséges, nyugodt marad különböző helyeken, új ingerek mellett (zajok, hangok, szagok), gyógyászati segédeszközökre közömbösen reagál, különböző körülmények között tud közlekedni (lift, tömegközlekedés), valamint igényli a foglalkozást (2). Amennyiben valaki kölyökkutyát vásárol jövőbeli terápiás kutyának, a kutyát hét hetes korában, a 49. napon a tenyésztőnél

letesztelik. Ez a hivatalos teszt a VOLHARD¹ teszt. Ezt azért fontos elvégezni, mert pontos előrejelzést tud adni az öröklött viselkedési tendenciákról, valamint arról, hogy milyen habitusú lesz a kutya felnőttként. Összesen 10 tesztet végeznek el, minden esetben csak az első reakció számít, amit 1-6-os pontrendszerben értékelnek ki. A tesztet egy, a kutya számára ismeretlen félnek kell végeznie, idegen környezetben. A tesztek egymás utáni sorrendje: a szociális vonzódás, követés, önuralom, szociális dominancia, felemelés, visszaszerzés (retrieving), érintésre való érzékenység, hangra való érzékenység, látásra való érzékenység és végül a stabilitás. Nincs jó vagy rossz eredmény, ha a teszt kimenetele alapján a kutya nem felel meg a terápiás kutyáknak előírt elvárásokkal, attól még lehet belőle jó házi kedvenc (4).

A terápiás vizsga kétlépcsős rendszerű, az első részben egy temperamentum vizsgálat zajlik (leginkább engedelmisségi feladatokat kell teljesítenie a kutyának, illetve felméri az általános készségeit, hogy alkalmas-e a páros terápiás munkára). A második részben a kutya és felvezetője legalább 15 alkalommal jelennek meg egy intézményben és figyelnek meg egy aktívan dolgozó párost, illetve kapcsolódnak be ők is a foglalkozásba. A záróvizsgán a kutyának egy valós terápiás szituációban kell megfelelnie és meghatározott fejlesztési feladatokat végrehajtania² (5). A terápiához szükséges vizsgát azonban a kutya és felvezetője együtt teszik, ezért fontos, hogy a gazda is megfeleljen a vizsgán. Fel kell tudnia mérni a saját kutyája testi, lelki, szellemi képességeit, terhelhetőségét és kapcsolatteremtési hajlandóságát. Ha nincs meg a kellő összhang a gazda és a kutyája között, nem tudnak „munkatársként” dolgozni azon, hogy másoknak segítsenek (2). A sikeres terápiás záróvizsga után egy tanúsítványt állítanak ki a kutya és felvezetője számára, amely a záróvizsga dátumától két évig érvényes. A tanúsítvány meghosszabbításának feltétele egy igazolás, melyet a terápiás intézmény állít ki arról, hogy a páros probléma nélkül dolgozik továbbra is, valamint, hogy a két év alatt, legalább 15 hónapban végeztek heti rendszerességgel terápiát (Pechan, 2020).

A hivatalos segítőkutya-kiképző szervezeteknél bárki jelentkezhet a kutyájával amennyiben a kutya betöltötte első, a gazda pedig tizennyolcadik életévét, ők majd felméri, hogy a kutya alkalmas-e a kiképzésre. A jövőbeli felvezető részéről nem kell hozzá semmilyen előképesítés, csak rengeteg türelem és elhivatottság (5).

---

¹ A tesztet Jack és Wendy Volhard fejlesztette ki, akik mindketten sokat tettek a nemzetközi kutyás közösségért a táplálkozás, egészség és tréning területein. Számos könyvet, cikket és videót tettek közzé, amelyek a mai napig segítik a gazdákat (3).

² A *terápiás kutyák vizsgaszabályzata*, valamint a hivatalos segítőkutya-kiképző szervezetek listája megtalálható a MATESZE weboldalon: <https://matesze.hu/>.

2.2. Állatasszisztált foglalkozások

Az állatasszisztált terápia (Animal Assisted Therapy-AAT) atyjának Boris Mayer Levinson pszichiátert tekinthetjük, ő vizsgálta először az állatok terápiás hatását. Ez a fajta terápia a Delta Society nemzetközi nonprofit szervezet definíciója szerint „olyan célorientált beavatkozás, melynek folyamán egy erre a célra képzett állat terápiás folyamatba való bevonásával érik el a kitűzött terápiás célt” (Chandler, 2012; Kruger-Serpell, 2010 idézi Babos, 2013, p. 60).

Már az első világháború alatt megjelent a rendőrutyák mindennapos alkalmazása. A kutyák feladata volt az élő, de megsebesült emberek felkutatása. A katonák és az állatok között szoros kapcsolat alakult ki. A kutyák rendőrként való alkalmazása után kezdetét vette a más speciális feladatokra való kiképzésük is, legelőször a vakvezetőkutya-kiképzés. 1916-ban megnyílt Oldenburg városában az első vakvezető kutyákat kiképző iskola. Az itt kiképzett kutyákat csak háborús veteránok mellé adták. Ezeknek az embereknek nem csak fizikai segítséget nyújtottak a kutyák, hanem lelki biztonságot is. Hazánkban az első hasonló iskola 1973-ban nyílt meg a Csepel-szigeten, ahol évi 16 kutyát képeztek ki (Gyáni, 2016).

Topál-Hernádi (2011) írása nyomán az első világháború után egy mentálhigiénés programba vontak be először kutyákat, majd ezt követően a második világháborúban is elősegítették a sérült katonák pszichés rehabilitációját. Az igazi áttörés azonban csak az 1960-as évek második felében következett be, amikor egy véletlennek köszönhetően Levinson rájött arra, milyen nagyszerűen alkalmazhatóak a kutyák a terápia során. Egy nap Levinson kénytelen volt elvinni a retriever kutyáját, Jinglest a rendelőbe, miközben ő a pácienseket fogadta. Az egyik betege egy bizalmatlan, szociális zavarokkal küzdő gyermek volt, akivel még nem sikerült elkezdenie a terápiát. A kisfiú elkezdett beszélgetni a kutyával és eközben Levinson kérdéseire is válaszolt, ezzel kilépve a saját komfortzónájából. Ennek a felfedezésnek köszönhetően 1977-ben megalapult a Delta Society, az első olyan egyesület, amely az ember-állat közötti kapcsolat pozitív hatásaival foglalkozik. A legelső helyszínek között kórházak és idősotthonok szerepeltek, ahol sikeresen alkalmazták az állatasszisztált terápiát. Ezután az oktatási intézményekben is elindult az állatasszisztált pedagógia (Molnár, 2019).

2.2.1. Állatasszisztált foglalkozások – milyen állat?

A terápiás foglalkozások körébe tartozik a kutyás, nyúlal segített, lovas, delfinnel segített, farm, egyéb állattal segített terápia.

A kutyás terápia (pet-therapy, PT) során a terápiás szakember a kutya segítségét veszi igénybe a kívánt gyógyulás eléréséhez (Molnár et al., 2015). A kutya a leggyakrabban választott terápiás állat, melynek oka, hogy a domesztikáció során saját életünkhöz alakítottuk őket. A kutyák

képesek értelmezni az emberi gesztikuláris kommunikációt, így többek között a mutatást és a fejfördítést is (Bánszky et al., 2012).

A nyúllal segített pedagógia és terápia, azaz a RAP-RAT (rabbit-assisted pedagogy and therapy) azért elterjedt, mert a nyulak nem mutatnak félelmi reakciót az emberek közelében, elfogadják az ember közelségét. Emellett otthoni tartása sem túl költséges (Molnár et al., 2015). A hippoterápia/hippotherapy, HT, azaz a lovas terápia során pedagógiai, pszichológiai, fizioterápiái, rehabilitációs és integrációs módszereket alkalmaznak. Ez a fajta terápia egy komplex, összetett kezelési mód, melynek három ága van: a hippoterápia, a gyógypedagógiai lovaglás és a lovas pszichoterápia (Bánszky et al., 2012). A terápiában részt vehetnek testi, lelki és szociális fejlődési zavarokban szenvedő gyerekek vagy akár felnőttek is (Pászky, 2019).

A delfinnel segített terápia, azaz a DAT (Dolphin-assisted therapy) során általában a kliens és a delfin együtt mozog a vízben, az egymásra hangolódás (szinkronitás) a fő szempont, amely kiváltja a terápiás hatást (Molnár et al., 2015). Ezek az állatok a magas intelligenciájuk és az emberek felé való érdeklődésük miatt kiemelkedően alkalmasak erre a terápiát segítő szerepre, azonban nem olyan elterjedtek a speciális tartási körülményeik miatt (Bánszky et al., 2012).

A farmterápia lényege, hogy a veszélyeztetett gyermekek és serdülők a farmon élő állatokkal és növényekkel foglalkoznak. Előfordul olyan eset is, hogy részt vehetnek vadon élő megsérült állatok gondozásában majd szabadon engedésében. Ezeknek a tapasztalatoknak köszönhetően praktikus ismereteket sajátíthatnak el a páciensek. Ezt a fajta terápiát szokták alkalmazni például a szexuális abúzus áldozatainál (Bánszky et al., 2012).

Ezek a legelterjedtebb terápiás állatfajták, azonban a terápiás munkába bármilyen állat bevonható, mely nem agresszív. Így szívesen alkalmaznak rácsálókat, lámákat, madarakat, macskákat, sőt, akár alpakákat is.

2.2.2. Állatasszisztált foglalkozások formái

Az állatasszisztált foglalkozások három formában jelennek meg, úgy, mint az állatasszisztált aktivitás (AAA), állatasszisztált terápia (AAT) és állatasszisztált pedagógia/oktatás (AAE). A legnagyobb különbség közöttük a fejlesztés célja.

Az állatasszisztált aktivitás legfőbb célja az örömszerzés és az életminőség, valamint a hangulat javítása. Nincsenek megtervezett feladatok, nem követik nyomon a fejlődést. A programban nem szükséges a szakember jelenléte sem. Az általános célok között megjelenik a pozitív kapcsolatok kialakítása, elszigeteltség, stressz csökkentése, kommunikációs- és szociális képességek fejlesztése (2). Idősothonokba, kórházakba rendszeresen járnak önkéntesek állatokkal, hogy ezzel is csökkentsék a magányt, elvonják az érintett személyek figyelmét a

problémáikról. Egyre inkább elterjednek különböző olvasóprogramok is kisiskolások számára. A nehezen, akadozva olvasó, szegénylős gyerekek úgy olvashatnak fel hangosan egy általuk választott könyvrészletet, mintha a kutyának mesélnének, és közben még simogathatják is a mellettük jelen lévő állatot (Bánszky et al., 2012).

Az állatasszisztált terápia egy előre megtervezett, fejlesztő foglalkozás, az adott állat támogatásával. Minden esetben van egy meghatározott cél, nyomon követik a fejlődés szakaszait. Legfőbb feladatok közé tartozik a megelőzés, képességfejlesztés, gyógyítás, nevelés, valamint az életminőség javítása (2). Ezek a foglalkozások lehetnek egyéni vagy csoportosak. A terápiában az állat a képzett felvezetőjével vesz részt, egy szakember pedig vezeti a foglalkozást az előre kitűzött célok eléréséért (Bánszky et al., 2012).

Az állatasszisztált pedagógia az állatok bevonását jelenti az oktatásba. Ebben az esetben az állat motivációs erőként hat a gyerekekre. Ez a fajta pedagógiai módszer leginkább Németországban elterjedt (Bánszky et al., 2012).

2.3. Kutyás terápiás foglalkozások

Az állatasszisztált terápia egyik legelterjedtebb formája a kutyás terápia. Óvodapedagógus hallgatóként eddigi tapasztalataim alapján a kutyás terápia óvodai kontextusban egy olyan tevékenység, ahol a foglalkozáson részt vesz a kutya és az ő felvezetője, és ők így ketten a háttérből segítik a pedagógus fejlesztő munkáját. A terápia lehet komplex vagy összpontosíthat konkrét pszichológiai, szociális, fiziológiai, kognitív vagy érzelmi fejlesztésre. A foglalkozás során a kutya ösztönösen segítséget nyújt a gyerekeknek, hiszen a közelében enyhül a szorongásuk, nem érzik magukat magányosnak, nyugodtabbak és bátrabbak lesznek. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a kutya minden gyerekhez egyformán viszonyul, számára mindenki egyenlő, nem ítélkezik. Az óvodai szintén kívül megjelenhet a kutyás terápia az iskolákban, kórházakban, idősotthonokban, szociális intézményekben, illetve egyéb csoportos, egyéni fejlesztéseken.

A kutyás terápiának két ága van, a látogatások, illetve a fejlesztő terápiás foglalkozások. Előbbinél a kutya meglátogatja a csoportot, de célzott feladata nincs. Utóbbinál a kutya aktívan részt vesz a foglalkozáson, különféle feladatokat hajt végre (6).

2.3.1. Aktív/Passzív résztvevő

A kutya kétféle módon lehet résztvevője a foglalkozásoknak, aktív vagy passzív módon. Legcélszerűbb, ha egy foglalkozáson belül mindkét szerepben alkalmazzuk az állatot, hiszen passzív aktivitása során a kutya tud pihenni, így elkerülhetjük, hogy hamar kimerüljön (2).

Ebben az esetben a kutyának nincs konkrét feladata, csak fekszik, miközben a gyerekek tovább dolgoznak (pl.: mondókát mondanak). Már ez a helyzet is javítja a fizikai, lelki és szellemi állapotát a gyerekeknek, hiszen a kutya közelében lehetnek (Topál és Mlinkó, 2004). Amikor a kutya aktív szerepet tölt be, ő is részt vesz a feladatokban, utasításokat követ és parancsokat teljesít. A legjobb, ha a foglalkozás alatt nincs folyamatos testi kontaktus a kutyával, és ha a kutyától távol és a közelében is végrehajtunk feladatokat (2). Ezért is fontos tudatosan megtervezni a foglalkozást a kutya jólétét is figyelembe véve, ugyanis még az évek óta dolgozó terápiás kutyának is megerőltető koncentrációs feladat egy-egy terápiás foglalkozás, ahol folyamatosan együtt kell működnie a résztvevőkkel (Pechan, 2020).

Pechan (2020) azt is kiemeli, hogy a terápiás foglalkozásokon fontos, hogy a „team” egymásra legyen hangolva és a közös célért dolgozzanak. A „team” tagjai a csoportvezető (aki lehet gyógypedagógus, pedagógus, gyógytornász, pszichiáter, pszichológus, szociális munkás), a kutya és felvezetője, a célcsoport és a segítők (pedagógiai asszisztens, szociális segítő). A segítők abban az esetben elengedhetetlenek, ha nagyobb létszámmal dolgoznak egyszerre. A foglalkozás alkalmával azt is figyelembe kell venni, hogy a foglalkozás megfelelő méretű helyen zajljék (2).

2.3.2. Miért a kutya?

Több szempontból is magyarázható a kutyák megfelelése erre a feladatra. A kutyák méretüket tekintve is sokfélék, ezért könnyen alkalmazkodnak az intézmények sajátosságaihoz. Bármelyik kutyafajta, akár keverék is, jó terápiás állat lehet, hiszen sokféle speciális feladatra megtaníthatóak (Babos, 2017). Másfelől a kutya, az emberi közösség releváns tagjaként, fontos szocializációs szerepet tölt be. Ahol a gyermek kutyával nő fel, pozitív hatások figyelhetők meg a szociális és érzelmi fejlődésében, többek között jobb lesz a konfliktuskezelési képessége (Filiatre et al., 1986). Számos kutatás mutat rá arra, hogy „a gyermekek stresszhelyzetben érzelmi támaszként használhatják a kutyát, ami így jelentős stressz csökkentő tényezővé válhat. A kutyával való rendszeres kapcsolat pedig általában segítheti a gyermek identitásfejlődését és a társas kapcsolatok elsajátítását.” (Endenburg - Baarda 1995 idézi Köből - Topál, 2012, p. 162).

A kutyával könnyű kialakítani egy szoros kapcsolatot a jó alkalmazkodó képességének köszönhetően. Babos (2017) kiemeli, hogy a kutyáknak komoly szabálytudatuk van és az emberhez hasonlóan képesek szokások kialakítására. Rendszeresen igényük van a tanulásra, gyorsan tanulják az emberi testbeszéd olvasását, képesek szemkontaktust felvenni és információt közölni, tehát a kommunikációjuk az emberrel kétirányú. Ezen felül az emberrel

való kapcsolatukban képesek váltogatni a dominancia szerepüket, így az irányítás folyamatosan vándorol a két fél között, ami egy egyedülálló jelenség az állatvilágban.

Fennállhat azonban az a helyzet is, hogy egy gyermek fél a kutyától. Illés (2) szerint ez negatív élmény alapján is kialakulhat, azonban gyakoribb, hogy a szülők saját félelme vagy túlaggódása ragad át a gyerekre. Az ilyen gyermeket úgy kell szembesíteni a terápiás kutyával, hogy egy másik gyerek is jelen van, aki nem fél a kutyától. A félő gyermek megfigyelheti az ő kapcsolatukat és így elkezdi csökkenni a szorongása. Ha a gyermekben elég bátorságot látunk már, hogy megsimogassa a kutyát, a kutyát fektessük, így a gyermek meg tudja simogatni mozdulatlan helyzetben. Ezután is a fokozatosság a lényeg, apránként vonjuk be a gyereket a foglalkozásba.

2.3.3. A kutyával való foglalkozás spontán hatásai

A gyermek kutyával való érintkezése, találkozása során, spontán módon ismereteket szerez az állatról, az állatgondozásról, ezzel együtt egy valós kép alakul ki benne az állatról. Megtanul bánni vele, akár csak azt, milyen módon közelítsen felé. A gyermek automatikusan nyugodtabb lesz az állat közelségének hatására, csökken a vérnyomása és a stressz szintje, ami hosszú távon is egészségmegőrző hatású. Mivel a kutya feltétel nélkül elfogadja a gyereket, így a gyermek társra lel benne. Ezen kívül a kapcsolatteremtésben is fontos szerepet játszanak, hiszen „Az állat hídszerepet tölt be a felnőtt és a gyerek között” (Babos, 2013, p. 64). Ennek magyarázata, hogy a közös élmény hatására mélyül a társakkal és a felnőttekkel való kapcsolata a terápiás foglalkozások alatt. Az empátiás készségek is nagyszerűen fejlődnek egy kutya mellett, hiszen testbeszéddel a legkönnyebb kommunikálni vele, így a gyerekek az emberek nonverbális kifejezéseire is nyitottabbak lesznek. Nő a gyerekek biztonságérzete, hiszen a kutya nyugodt természete megnyugvást sugall, kiszámítható a viselkedése és mindig lehet rá számítani. Végül, a gyermek egy irányító szerepbe kerül, parancsolhat a kutyának és kérhet tőle, így a kutya fölé rendelődhet, ami egy új szerep számára (Molnár et al., 2015).

2.3.4. Pozitív hatások

A kutya azért nagyon jó segítője a pedagógusnak, mert sokkal könnyebben tudja előidézni az *én is tudom* érzést a gyerekekben vagy akár az *én jobban tudom* érzést. A kompetencia élmény alapvető forrásai között szerepel, ha a gyermek irányíthatja vagy pórázon vezetheti a kutyát a játékos gyakorlat során. Sok tanulási helyzetben alapvető probléma, hogy a gyermek hozzá se mer kezdeni a feladathoz, azonban a kutyával való közös munka növeli az önbizalmát. A kutya bevonásával növelhetjük a gyermek motivációját a tanulásra, hiszen ha a kutyával oldanak meg

feladatokat, szinte észrevétlenül tanulnak közben. A különböző képességterületek is jól fejleszthetőek, többek között a kognitív, a motoros, az orientációs, a kreatív és a szociális és kommunikációs képességek (Köböl és Topál, 2012).

2.3.5. Kommunikációs képességek fejlesztése

Egyéni foglalkozás keretein belül a kutyával kommunikálni kell, ha valamit végrehajt, dicsérni kell, a munka folyamán pedig együtt kell vele dolgozni. Csoportos foglalkozáson az együttműködést a társakkal is gyakorolni kell, így tökéletes lehetőség nyílik a kommunikáció különböző területeinek és módjainak alkalmazására, mint például a közlés-befogadás, verbális-nonverbális kommunikáció. A gyermek számára még nem természetes, hogy az együttműködéshez elengedhetetlen a kommunikáció, azonban a kutyával való kommunikálás akaratlanul is felhívja a figyelmét az emberekkel való kommunikálás fontosságára. Ahhoz, hogy ez fejlődni tudjon, gyermekkorban leginkább a mondókákat, verseket és meséket kell segítségül hívnunk és körük építeni a kutyás játékokat, mozgással kísérve (Köböl és Topál, 2012).

2.4. A beszéd

Buda (1986) összefoglalta, hogy a kommunikációról önmagában csak nehezen és elvontan lehet beszélni. Éppen ezért javasolt összetevőkre bontani és eszerint vizsgálni. Ő maga négy részre bontotta fel a kommunikációt a meghatározást illetően. Szerinte legegyszerűbben információelméletileg fogható meg, ebben az értelemben véve minden kommunikációnak tekinthető, amikor információ továbbítás történik. Technikai értelemben véve az ember alkotta technikai rendszerekben történik az információ átadása (ilyen például a nyomtatás, telefon, számítógép). A társadalmi kommunikáció során az információátadás színterei a társadalmi szféra rendszerei, míg a biológiai kommunikáció esetében pedig az élő szervezetek rendszerei. A társadalmi kommunikációba beletartozik többek között a tömegkommunikáció, a szociális jelenségek hierarchiája és az emberek közvetlen kapcsolata is.

A kommunikáció legáltalánosabb meghatározása szerint az információ átadását jelenti a beszélő és a hallgató között. Más meghatározások hangsúlyozzák, hogy mindkét félnek azonos nyelv szabályait és rendszerét kell használnia, hogy megértsék egymást. Tehát összefoglalva ezeket a kommunikáció két fél között jön létre, az információ kölcsönös megosztásának folyamata, meghatározott szabályok felhasználásával (Aradvári-Szabolcs et al., 2008).

Galambos (1998) megfogalmazta, hogy nem tudhatjuk mikor hagyta el az első értelmes mondat az ember száját. Az viszont bizonyos, hogy a nyelv és annak megnyilvánulási formája, a beszéd,

akkor kezdett kifejlődni, amikor az embereknek volt közölnivalójuk egymás felé. Az ősemberek is kommunikáltak, azonban az ő eszközeik kevésben tértek el az állati jelzésektől. Őseink inkább nonverbális jelekkel, artikulátlan hangokkal kommunikáltak egymással. A nem verbális jelek, mint az arcimimika, a mozdulatok és a gesztusok a mai napig is nagyon fontos tényezői a kommunikációnak, sőt sok esetben több információtartalommal bírnak, mint egy-egy szó. A beszéd, a verbális kommunikáció akusztikai jelek, hangok sorozata, amit nagymértékű változatosság jellemez. Minden embernek megvan a maga kiejtési módja, ami kisebb vagy nagyobb mértékben eltér a nyelvi normától. A beszéd nem véletlenszerűen összerakott hangjelek sorozata, hiszen mindig valamilyen nyelven beszélünk. A nyelv egy bonyolult jelrendszerstruktúra, amiben az elemek egymással kapcsolatban állnak. A nyelv elemei a beszédhangok, a szerkezeti elemek és a szavak és szó értékű kapcsolatok.

Mivel kutatásom pedagógiai vonatkozású, így megemlíteném Zrinszky (1993) meghatározását is a pedagógiai kommunikációról, amely konkrét céloknak alávetett, szabályozott, többé-kevésbé tervszerűen előkészített kommunikáció, amely a pedagógusok és gyerekek személyes kapcsolataiban, az általuk irányított személyközi kapcsolatokban megy végbe a médiumok felhasználásával. Fontos kiemelni, hogy egy sajátos kommunikációról van szó, nem általánosítható a nevelési intézményekben, helyzetekben használt kommunikációra.

A beszéd vizsgálatához, megfigyeléséhez azonban ismernünk kell az agyban végbemenő folyamatokat is. Gósy (2000) kutatásában részletezi ezeket a folyamatokat, mely szerint az agy működteti a kommunikációt, felfogja, tárolja és megválaszolja az információkat. Az agy jobb és bal féltékéből áll, mindkettő az ellentétes test féllel van összeköttetésben, azonban a nyelv és a beszéd folyamatait együttesen koordinálják. Feltevések alapján az agyfélteke-dominancia már újszülött korban is létezik, azonban mások úgy vélik, hogy az anyanyelv-elsajátítás során, a nyelvi ingerek hatására alakul ki.

Gósy (2000) írása alapján a beszéd vizsgálatát két részre bonthatjuk, az észlelésre és a megértésre. Előbbi a beszédhangok, hangkapcsolatok felismerését jelenti, utóbbi pedig a szavak, mondatok megértését foglalja magába. A beszédmegértés alapja pedig az ép hallás, egy összetett mechanizmus, ami részfolyamatokból áll. Három jól elkülöníthető folyamata a szóértés, a mondatértés (szavakból szószerkezetet alkotunk és ennek a jelentését is értelmezzük) és a szövegértés (megértettük a részleteket és az összefüggéseket is).

2.4.1. Beszédszerveink és feladataik

Beszédszerveink közé tartozik a tüdő, a gége, a toldalékcső és a hallószerveink is. A beszéd során a lélegzési folyamatot a légzőizmok teszik lehetővé, amelyek közül a rekeszizom, a

hasizom és a bordaközi izom játszik jelentős szerepet a beszédben. A *tüdő* elsődleges feladata a gáz cseréje, emellett pedig a beszédben is részt vesz. A *gége* elsősorban a légcsövet védi a különböző anyagoktól, de a hangadásban is szerepe van. Mivel a gége helyzete folyamatosan változik, így ez a hangszínt is befolyásolja. A *toldalékcső* tele van üregekkel, akadályokkal, amiken a hangnak át kell jutnia. Ezáltal ad egy színezett alaphangot, illetve egyéni hangszínt. Emellett, a különböző beszédhangok képzésében is szerepe van, hiszen itt találhatók azok a szervek (nyelv, fogak, ajak, száypad, alsó állkapocs), amelyek akár teljesen el is zárhatják a levegő útját. A *hallószerv* részei a külső-, középső-, belsőfül, a központi idegrendszerbe futó hallóidegpályák és az agyi központ. A hang a külső hallójáratból a dobhártyába jut, ahonnan a hallócsontocskákon keresztül a belsőfülben lévő labirintus folyadékra helyeződik. Ezután idegingerületté alakul a Corti-szerv segítségével és a hallóideg az agykéregbe vezeti, ahol létrejön a hallás (Seper, 1970).

2.4.2. A beszéd fejlődése óvodáskorban

A csecsemő felsírása a születés pillanatában tekinthető az első hangmegnyilvánulásnak, amely reflexszerű és szükséges is, hogy az agy oxigénellátását biztosítsa. Amennyiben ez nem következik be, súlyos idegrendszeri károsodás lehet a következménye (Montágh, 2002). Az egészséges beszédfejlődés feltételei, hogy a halló- és látószervek zavartalanul fejlődjenek, csak úgy, mint a kinesztetikus érzékelés is. Fontos továbbá, hogy a testi-lelki fejlődés üteme is megfelelő legyen. A beszédfejlődést szakaszokra bonthatjuk, azonban nincsenek élesen meghúzott határok, ez mindig az egyéntől függ.

Az első szakasz a kiáltozások szakasza, ekkor jelennek meg az első hangok, amik valójában alig hasonlítanak valódi beszédhanghoz. Ezt követi a gagyogás kora, a 4. hónap körül, amikor magánhangzókat és mássalhangzókat ismerhetünk fel a gyermek beszédében. Ösztönzi, hogy hallja a saját hangját, ezért újra és újra hangot ad ki. A beszédmegértés a 9-10. hónap körül jelenik meg (Seper, 1970). Ebben a korban a gyermek már részlegesen felismeri az elhangzó beszédet. A megértését segíti a mimika, a gesztusok és a beszédhelyzet is. Hamarosan megjelenik a kulcsszó-stratégia is, amely azt jelenti, hogy a gyermek felismeri és azonosítja az ismert szemantikai egységet és ez alapján kikövetkezteti a közlés tartalmát (Gósy, 2000). 2 éves korig tart a beszédutánzás kora, amikor utánozza a környezetét, a gyermek is kimond mindent, ezért a környezetében élőknek kifogástalanul kell beszélniük. Ezután kezdődik a tudatos beszéd ideje, amikor a hangcsoportokat a gondolatai kifejezésére használja. Ez az időszak általában az iskoláskor kezdetéig tart (Seper, 1970).

Az óvodáskori beszédfejlődésről összességében megállapítható, hogy mennyiségileg és minőségileg is hatalmas fejlődésen megy keresztül. Ebben a korban a játék rendkívül meghatározó mindenfajta megismerő tevékenységnél, a tapintás mellett a látás veszi át a vezető szerepet az érzékelésben. Emellett megfigyelhető, hogy a szóingerre szóval válaszol, és lassan kibontakoznak a gondolkozási műveletek, sokszor magában, hangosan gondolkodik (Dankó, 2016). A fejlődés során a gyermek szókincse ugrásszerűen megnő, megjelennek a 3-4 szavas mondatok, a harmadik életév végére pedig már ragokat is kapnak a szavak. A gyerekek állandóan „Ki ez?”, „Mi ez?” kérdéseket tesznek fel, mindenre kíváncsiak. A gyermek először főneveket használ túlsúlyban, majd megjelennek az igék, melléknevek is, később pedig a névmások, kötőszavak, számnevek. Ebben az életszakaszban megjelenhet az élettani pösze beszéd, az élettani dadogás, illetve az élettani hadarás, amik azonban a gyermek fejlődésével együtt elmaradnak (Seper, 1970).

A gyermek *negyedik életévének* első felében jelentős minőségi és mennyiségi fejlődés tapasztalható a nyelv valamennyi szintjén. Ebben az életszakaszban az igék használata kerül előtérbe, a szókincs nagymértékben gazdagodik, a mondattani szerkezetek bonyolultabbá válnak és az utolsónak elsajátított szófajok is megjelennek (pl. a névutó). A gyermek már helyesen ejti ki a beszédhangokat, köztük az *r*-t is. A második félévre jellemző a szófajok kiegyenlített használata, az igék minden számban, személyben, időben és módban való ragozása. Megállapíthatjuk, hogy már kiépült a fonetikai rendszer (Gósy, 1997). A fejlesztés egyik legjobb lehetősége a jó ritmusú, zenei hatású mondókák, versek, gyermekdalok, amelyeket ebben a korban a gyermek már könnyedén jegyez meg, szívesen reprodukálja akár mozgással kísérvé (Dankó, 2016). A gyermek 4-5 éves korára képessé válik felismerni a magyar beszédhangokat, ami magába foglalja a hangsorokat, a hangok egymásutániségének felismerését, és hogy adott hang hol helyezkedik el a hangsorban. 6-7 éves korra kell elérnie a hangdifferenciálás megfelelő szintjét, hogy az írás és az olvasás tanítható legyen a gyermeknek (Gósy, 2000). Az *ötödik életévre* jellemző, hogy a gyermekek a részletekre figyelnek, és egyre összefüggőbben beszélnek. A toldalékrendszer nagymértékben fejlődik, magabiztosan használják a ragokat, jeleket és a képzőket, gyakran tartanak szüneteket. A mondataik egyre hosszabbak és használják a *mert*, *és*, *hogy* kötőszavakat. A passzív szókincs tekintetében ugrásszerű szókinccsgyarapodás tapasztalható. A *hatodik életévre* a beszédprodukció kontextus függetlenné válik és minőségi változás figyelhető meg a szófajok és grammatikai szerkezetek használatában. A gyermekek képesek a megfelelő nyelvi szerkezetekkel összefüggéseket kifejezni, illetve az agyfélteke dominancia kialakulása is erre a korra tehető. Az előző évvel ellentétben a szókincs aktív része növekszik számottevően (Gósy, 1997).

Gósy (2000) azt is kiemeli, hogy a hangképzésen, mimikán, illetve szájmozgáson kívül az óvodáskorú gyermekek beszédmegértését befolyásolja az is, hogy milyen tempót, hangerőt választ a felnőtt, helyesen ejti-e a szavakat.

Fontosnak tartom, hogy megemlítssem a beszédet akadályozó tényezőket is, amelyekről nem tekinthetünk el. Ezek a siketség, a súlyos nagyothallás, súlyos értelmi fogyatékoság (debilitás, imbecillitás vagy idióta), az afázia (ez a beszédcentrum zavara, amit apró bevérzés okozhat), az autizmus és az átmeneti hallászavarok (náthák, megfázások, hurutok, középfülgyulladások okozhatják). Azonban a nagyothalló és siketnéma gyerekek beszédfejlesztése már gyógypedagógiai feladatkör (Montágh, 2002).

2.4.3. A beszéd fejlesztése az óvodában

A beszéd fejlesztéséhez és a hibák javításához szükséges a jó és tiszta beszédpélda, a saját hangunk meghallása, mint akusztikai önkontroll. Felhasználhatjuk a látás és a tapintás segítségét is, hogy megfigyeljük a beszédszervek helyes működését és érzékeljük a hangrezgéseket. A beszédtechnika ismeretköreibe tartozik a kiejtés, a hangadás, a beszéd folyamat változásai és a beszéd hibái. A kiejtésen belül vizsgálhatjuk a konkrét hangok képzését, hangkapcsolatokat, hangmagasságot, hanglejtést, hangerőt, tempót, ritmust és a hangsúlyt. A hangadás során fontos megfigyelni a helyes légzést, hangindítást és testtartást. A beszéd folyamat változásai alatt pedig a hangmagasság és erősség váltakozását, a tempó váltásokat és a szüneteket értjük (Subosits, 2002).

A teljes beszédmegértési folyamat nagyon jól fejleszthető beszélgetéssel és mesehallgatással. A beszélgetés legyen napi legalább 10 perces, célzott, tudatos, arra az egy gyermekre fókuszáló. Minden gyermeknek szüksége lenne erre, de még fontosabb azoknál, akik fejlesztésre szorulnak. A mesehallgatásnak több fokozata, formája van, amelyekből a legegyszerűbben a szabadon mondott mesét tudja feldolgozni a gyermek, ugyanis így látja az óvónő arcát, mimikáját. Ennél nehezebb, amikor a gyermeknek valamilyen közvetítő eszközből (rádió, lemez) kell megértenie a szöveget (Gósy, 1997).

Subosits (2002) azt is kiemeli, hogy fejlesztés, terápia során a gyermeket beszédre kell készíteni, kialakítani benne a beszédre motiváltság formáit. Éppen ezért a beszédkedvet fokozzuk játékos gyakorlatokkal. Amennyiben a gyermek még csak éppen elkezdett beszélni, a kiejtést nem szabad javítani. Fontos, hogy a gyermek utánozzon másokat, illetve amint kiejt egy szót, azzal azonos hanglejtéssel és azonos ritmusban megismételjük. Célszerű a foglalkozásokat zenével, táncsal színesíteni, hogy megfigyelhesse a különböző hangokat, ezután kerülhet sor a beszédszervek játékos módon való ügyesítésére.

2.5. A nyelvi-kommunikációs képességek fejlesztése az óvodában

Az anyanyelvi nevelés és a kommunikációs képességek fejlesztése kiemelt jelentőségű feladat az óvodai élet mindennapjai során. Az egész nevelői tevékenységet átszövi, éppen ezért nagyon fontos a megfelelő színvonalú módszertani felkészültség. Az óvodapedagógus feladata, hogy tervszerű, tudatosan választott fejlesztő módszerekkel kibontakoztassa a gyermek kommunikációs képességeit. Minden esetben az életkori és az egyéni sajátosságokra kell felépíteni ezt a fejlesztő tevékenységet. Azért is nagyon fontos ez a része az óvodai nevelésnek, hiszen az óvoda végére a gyermeknek el kell érnie az iskolakészültség követelményeit, hogy később ne okozzon gondot neki az írás és az olvasás megtanulása. Az óvodai anyanyelvi nevelés általános *céljai* közé tartozik a beszédmegértés és a beszédészlelés fejlesztése, a nyelvi kommunikációs képességek kibontakoztatása anyanyelvi játékokkal, spontán beszédhelyzetekkel. Az óvodai anyanyelvi nevelés *fő feladata*, hogy a gyermek képessé váljon befogadni és megérteni a verbális és metakommunikációs információkat, pontosan meg tudja fogalmazni érzelmeit, gondolatait szóban úgy, hogy közben igazodik a beszédshituációhoz és a partnerhez is. Ezek mellett fontos feladat az életkori beszédhibák kialakulásának megelőzése, felismerése és az élettani beszédhibák javítása szakemberrel együttműködve. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja megjelöli, hogy a gyermeknek az óvodáskor végére figyelmesen meg kell hallgatnia a felnőttet és a másik gyereket, és meg kell értenie a környezete verbális és metakommunikációs jelzéseit. Az anyanyelvi fejlettség szoros összeköttetésben áll az intelligenciával, a gondolkodással és az egyéb képességek fejlettségével (Dankó, 2016).

Az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztésére ma már számtalan módszer áll rendelkezésünkre. Ezek között található olyan is, ami egyszerre több funkciót is betölt, több terület fejleszthető vele. Az óvodapedagógusoknak követniük kell az ONOAP szellemét, azonban élhetnek a módszertani szabadsággal, így helyzethez, csoporthoz igazítva tudják kiválasztani a megfelelő módszert. A legjelentősebb hagyományos módszerek között szerepel a bemutatás, a beszélgetés, a magyarázat, a gyakorlás és a szemléltetés. A mesemondás módszere az egyik leggyakrabban alkalmazott fejlesztési forma. Ez a következő módokon valósulhat meg: a gyermek önálló mesemondása, az óvodapedagógus által megkezdett mese folytatása, a mesebefejezés, a gyermekmese egy-egy hősről, a közös- vagy egyéni mesemondás eszközhöz kapcsolódva, a mese átstrukturálása, a mese mimetizálása és a mesemondás három szó alapján. A drámajáték is egy kedvelt módszer, ugyanis lehetőséget nyújt a gyermeknek, hogy beleélje magát különböző helyzetekbe, azonosuljon egy szereppel, érzelmi helyzeteket bontakoztasson ki. Fejleszti a kapcsolat-felvételi és kapcsolattartási készségeket, illetve a kommunikációs képességeket. Célja, hogy a személyiség egészét alakítsa olyan módon, hogy

alkalmassá váljon az élete során megélt interakciókban való eligazodásra. A módszerek sorából nem hiányozhat a bábjáték sem, hiszen a gyermek számára ez egy olyan szereplési forma, amelyben olyan pozitív hatások dominálnak, mint a fantázia kiszélesedése, az önbizalom növekedése, a feloldódás, a közösségi élmény és a kommunikálás. Éppen ezért a bábjáték remekül alkalmazható terápiás eszközként is. Az anyanyelvi nevelésben fontos szerepet játszanak a képekhez kapcsolódó nevelési módszerek is, mint például a képeskönyvek nézegetése, a képolvasás és a hiányos rajzok kiegészítése. Végül kiemelném azokat az anyanyelvi fejlesztő játékokat, amelyek elősegítik a már meglévő ismeretek rendszerezését és alkalmazását. Amellett, hogy ezek beszédfejlesztő hatásúak, nagyon jó visszajelzési lehetőséget kínálnak az óvodapedagógusnak a gyermek nyelvi képességeiről. Emiatt fontos, hogy már kiscsoportban is játsszanak a gyerekek egyszerű anyanyelvi játékokat, fokozatosan fejlesztve ezzel a beszéd minden területét a pedagógus. Az anyanyelvi játékok főbb csoportjai a hallásfejlesztő játékok, a légző gyakorlatok, a beszédszervek ügyesítését szolgáló játékok (arc- és ajakgyakorlatok, nyelvgyakorlatok), a fonémahallást fejlesztő játékok (mássalhangzókkal és magánhangzókkal végzett gyakorlatok), a mondatfonetikai eszközök használatának gyakorlása (hangerőváltási-, hangsúly-, ritmus- és hangszín gyakorlatok), a nonverbális kommunikációs játékok, a szókincsgyarapító játékok, valamint a mondat- és szövegalkotást fejlesztő anyanyelvi játékok. Ezek alkalmazása során is nagyon fontos szem előtt tartani a legfőbb alapelveket, melyek a fokozatosság, a játékoság, a változatosság, a tervszerűség és a tudatosság (Dankó, 2016).

Az anyanyelvi és kommunikációs nevelés egy komplex, sokszínűen megvalósuló hatás, így nemcsak a kezdeményezések, foglalkozások során valósul meg, hanem többek között a játék közben is fejlődik a gyermek kommunikációs képessége. A játék minden fajtája (gyakorló, konstruáló, szerep, szabály) valamilyen módon fejleszti a gyermeket. Kiemelném a szerepjátékot, ugyanis eközben a beszédcselekvés változatos nyelvi formái hatványozottan jelennek meg, mint például a kérdés, közlés, felszólítás, rábeszélés, panaszkodás és tanácsadás. A játéktevékenységek során az óvodapedagógusnak feladata, hogy biztosítsa az eszközöket, a helyet és az időt a gyermekek zavartalan játékához. A játéktevékenység mellett a gondozási tevékenységnek is nagy szerepe van a beszédnevelésben. A gyermek számára ez a fajta tevékenység is csak egy játék, így a tanulás nagyon könnyen elérhető vele. A gondozás közben kialakuló bensőséges hangulat, együttlét tökéletes alkalom beszélgetésre, mondókázásra. Alkalmat nyújt a népi mondókák, gyermekversek ismétlésére, így akaratlanul is gyakorolja a gyermek a beszédtempót, ritmust, hangsúlyt, hanglejtést. A kommunikációs képességek hatékonyan fejleszthetők énekes játékokkal is, ugyanis a beszéd és a zene formanyelvének sok

közös eleme van. Mindkettő ritmikus, zenei hatású, jellemző rájuk a hangsúly, a hanglejtés, a hangerő és azok változása, a tempótartás és tempóváltás, a hangmagasságok változása és a szöveghez kapcsolódó ritmikus mozgás. A zenei élmény fokozza az aktivitást és ezáltal könnyebben kiváltja a beszédkedvet. Az éneklés segíti fejleszteni a beszédszervek koordinált mozgását, a hangzók helyes formálását és a beszédtechnika kialakítását. Itt is fontos kiemelni, hogy az óvodapedagógus felelőssége a korosztálynak megfelelő dalanyag, dalos játék megválasztása, annak érdekében, hogy a komplex esztétikai tevékenységsorokkal fokozza a beszédkedvüket, beszédaktivitásukat, alkotó képzeletüket. A vizuális tevékenységek és a külső világ tevékeny megismerése is különböző helyzeteket teremt a nyelvi-kommunikációs képességek fejlesztésére (Dankó, 2016).

3. Kutatói kérdések

Felsőfokú tanulmányaim során viszonylag hamar megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy az óvodai, kutyával asszisztált foglalkozásokkal kapcsolatban több kérdéskört is érdemes lehet vizsgálni. A kutyával asszisztált foglalkozás témaköre rendkívül szerteágazó. Empirikus kutatásomban jómagam az alábbi kérdések megválaszolására törekszem.

1. Mennyire mondható népszerűnek és elérhetőnek a kutyás terápiás foglalkozás napjainkban Magyarországon?

Előzetes tapasztalataim, gondolataim alapján úgy vélem, ez egy újszerű, de már elterjedt módszer. Szeretném felmérni, hogy hány állatasszisztált foglalkozást biztosító szervezet működik jelenleg hazánkban, illetve az érintett szakemberek (óvodai dolgozók, felvezető) véleménye szerint mennyire érhető el az ilyen foglalkozások az intézmények számára?

2. Mi jellemzi a kutyával asszisztált foglalkozást az óvodában?

A foglalkozások felépítése és megvalósítása összetett folyamat, így ahhoz, hogy a fő kérdésemet meg tudjam válaszolni, alkérdések vizsgálatára lesz szükségem. Milyen tervezési folyamat előzi meg a kutyával asszisztált foglalkozást? Hogyan tud együttműködni az óvodapedagógus és a felvezető a kutyás terápiás foglalkozás során? Ez az együttműködés valóban kulcsfontosságú? Az óvodai kutyás terápiás foglalkozások felépítése országos szinten eltérő vagy azonos? Milyen pedagógiai módszerek kerülnek előtérbe egy ilyen típusú foglalkozás során? A kutya milyen módon kapcsolódik be a foglalkozások menetébe, valamint milyen hatást gyakorol a gyermekek fejlesztési folyamatában?

3. Milyen módon valósulhat meg az óvodáskorú gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztése kutyával asszisztált pedagógia keretein belül?

Arra keresem a választ, hogy valóban fejleszthető-e ez a képességterület ilyen módon, valamint, hogy milyen feladatok, játékok állnak a foglalkozásvezető rendelkezésére, hogy eredményes legyen a fejlesztési folyamat.

4. Kutatás adatközlői

Az alábbi fejezetben részletesen bemutatom a három kutatási módszerem adatközlőit.

4.1. Megfigyelés

Megfigyeléseim egyik helyszíne az Apáczai Óvoda 2. számú Cifra Palota óvodája volt. A foglalkozások az óvoda tornaszobájában valósultak meg, ahol egyszerre egy óvodai csoport tartózkodott. Látogatásaim során a Pillangó és a Katica csoportban lebonyolított kutyás terápiás foglalkozást figyeltem meg. Az említett csoportok heterogén összetételűek voltak, középsős és nagycsoportos gyerekekkel. A foglalkozásokon részt vevő gyermekek létszáma 14-16 fő között volt. A csoportokban voltak különleges bánásmódot igénylő gyerekek, akik között volt sajátos nevelési igényű, hiperaktív és autista gyanús gyermek is. A foglalkozásokon négy alkalommal jelentem meg, a legtöbb esetben jelen volt a két óvodapedagógus, vagy egy óvónő és egy dajka. Minden alkalommal két kutya segítette a foglalkozást, egy tanuló terápiás kutya és egy aktívan dolgozó terápiás kutya. Samu, a border collie 2 éve dolgozik aktív terápiás kutyaként. Jelenleg heti 6-8 alkalommal tevékenykedik különböző oktatási intézményekben a SzuperMancs Alapítványt képviselve. Enzo, a terápiás kutya tanuló, szintén ehhez az alapítványhoz tartozik, itt zajlik a képzése.

A másik intézmény, amelyben lehetőségem volt foglalkozásokat megfigyelni, a Meixner Ildikó Egységes Gyógypedagógiai és Módszertani Intézmény Mohácson. Összesen három alkalommal látogattam el ide. Az óvodában 2 csoport működik, a kutyás foglalkozást azonban összevontan tartották kedd délelőttönként. Az összevont csoportlétszám 8-9 gyermek volt. Ezekben a csoportokban 3-7 éves korú autista és középsúlyos értelmi fogyatékos gyerekek járnak. Néhány gyerek egyáltalán nem beszél és nem is érti, amit mondanak neki. Van, aki beszél, de nem válaszol, mások pedig értelmesen beszélnek és értik is azt, amit kommunikálnak számukra. A foglalkozásokon mind a két csoport dajkája és óvodapedagógusa segítette az eredményes fejlesztőmunkát. A fejlesztést Nutella, a spániel segítette, aki vizsgázott terápiás kutyaként dolgozik már 2017. májusa óta. Nutella és felvezetője, Kresz-Tóth Vivien a Kutyával Egy Mosolyért Alapítványt képviselik.

4.2. Interjú

Az interjúmhoz egy olyan felvezetőt kerestem, aki gyakorlott a kutyás terápiás foglalkozásokban és egy elhivatott alapítvány tagja. Így esett a választásom Kresz-Tóth Vivienre, akivel a Meixner Ildikó EGYMI-ben volt lehetőségem elkészíteni az interjút Mohácson, az egyik megfigyelési látogatást követően. Hiteles adatközlőnek találtam Vivient az interjúhoz, hiszen egyfelől ő belelát az intézményi nevelési munkába, másfelől pedig a kutyákat és azok kiképzését is nagyon jól ismeri. Vivient főiskolai tanulmányaim során ismertem meg egy előadás alkalmával, ahol nagyon sok érdekességet tudtam meg a kutyás foglalkozásokról és a kutyák kiképzéséről, ezért is kértem fel, hogy legyen az interjúm alanya. Vivien okleveles gyógypedagógus, rehabilitációs kutyakiképző, mozgássérült-segítőkutya kiképző. A Kutyával Egy Mosolyért Alapítvány egyik alapító tagja. Rehabilitációs kutyakiképző végzettségét 2014-ben szerezte meg. Első kutyáját, Puszedlit ő maga képezte ki. Egy évre rá, 2015-ben már vizsgázott terápiás párként kezdtek el dolgozni az alapítvány képviselőjeként. 2016-ban szerezte meg a diplomáját az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának tanulásban akadályozottak pedagógiája és látássérültek pedagógiája szakirányon. Még ebben az évben elkezdett Mohácson dolgozni a Meixner Ildikó EGYMI-ben. Ezzel párhuzamosan képezte második kutyáját, Nutellát, akivel végül 2017-ben vizsgáztak le. Vivien rendelkezik egy mozgássérült segítő és személyi segítőkutya kiképző OKJ-s végzettséggel is. Mesterdiplomáját 2018-ban szerezte meg okleveles gyógypedagógus-terápiás szakirányon. Vivien azóta is gyógypedagógusként dolgozik Mohácson, míg mellette terápiás- és segítőkutya kiképzőként tevékenykedik a Kutyával Egy Mosolyért Alapítványnál.

A Kutyával Egy Mosolyért Alapítvány 2011. óta törekszik az emberek életminőségének javítására. Tevékenységi körükbe tartozik a terápiás programok biztosítása óvodás és iskoláskorú gyermekek részére, iskolai, tantermi programok, kutyás foglalkozások és kórházban végzett kutyás terápiás programok lebonyolítása. Ezek mellett folyamatosan képeznek ki tanuló terápiás párosokat is. 2015-ben elindították „*A kutya, mint segédtanár*” címmel a 30 órás, akkreditált, tantermi képzésüket pedagógusok részére. 2022-ben pedig az ADI (Assistance Dog International) akkreditált szervezete lett az alapítvány, amely a világon jelenleg a legmagasabb szintű elismerése a segítő kutya képzésnek (7).

4.3. Kérdőív

Az online kérdőíves kutatásom célcsoportja elsősorban óvodapedagógusok voltak. Rajtuk kívül megszólítottam intézményigazgatókat, igazgató-helyetteseket, tagintézmény-igazgatókat, dajkákat, pedagógiai asszisztenseket, óvodapszichológusokat is. A végső kitöltői szám 103 fő lett, ami az általam kitűzött 80 fő válaszadót elérte. Azt azonban fontos megemlítenem, hogy nem minden kérdésnél tudtam mind a 103 fő választát értékelni, ugyanis a válaszadók több mint fele nem vett még rész kutyával asszisztált foglalkozáson, így ők értelemszerűen nem tudtak válaszolni a további szakmai kérdéseimre.

A kérdőívem első kérdése az óvodai dolgozók munkakörét mérte fel. Várakozásomnak megfelelően nagyszámban óvodapedagógusok és intézményigazgatók segítettek felmérésemet válaszaikkal (74 fő), de 5 fő gyógypedagógus, 1 fő védőnő, 1 fő tanító-óvónő és 1 fő fejlesztőpedagógus is kitöltötte kérdőívemet, ők alkották az egyéb kategóriát. A válaszadók megoszlását az alábbi ábra foglalja össze:

1. diagram: Az óvodai dolgozók munkaköre

Ezután egy nyitott kérdéssel felmértem, hogy válaszadóim hány éve foglalkoznak óvodáskorú gyermekek nevelésével, oktatásával. Kutatásom szempontjából szerencsés, hogy nem csak gyakorinak óvodapedagógusok válaszait olvashattam, hanem a kitöltők körülbelül 60%-a már több mint 10 éve van a pedagógusi pályán.

2. diagram: Hány éve foglalkoznak óvodáskorú gyermekekkel az óvodai dolgozók?

Egy szabadon megválaszolható, nyitott kérdésben kértem, adja meg a pedagógus a pedagógus életpálya-modell szerinti besorolását. 95 válasz érkezett erre a kérdésre, az alábbi megoszlásban: 10 fő Gyakornok, 38 fő Pedagógus I., 30 fő Pedagógus II. és 17 fő Mesterpedagógus.

A demográfiai adatokat rögzítő panel utolsó két kérdésében az intézményekhez kapcsolódó adatokat rögzítettem. Az intézmények elhelyezkedését és fenntartóját az alábbi két táblázatban összesítettem:

Az intézmény elhelyezkedése:	
Főváros	8
Megyei Jogú Város	41
Város	33
Község	21
Összesen	103

1. táblázat: Az intézmények elhelyezkedése

Az intézmény fenntartója:	
Alapítvány	6
Egyházi jogi személy	8
Tankerületi Központ	8
Települési nemzetiségi önkormányzat	9
Települési önkormányzat	72
Összesen	103

2. táblázat: Az intézmények fenntartója

5. Kutatás módszerei

Ebben a fejezetben ismertetem, hogy milyen módon alkalmaztam a különböző kvalitatív és kvantitatív kutatási módszereket kérdéseim megválaszolása céljából.

5.1. Megfigyelés

Terepkutatásom során mind a két intézményben az volt a megfigyelésem fő tárgya, hogy miként valósulhat meg a gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztése a kutya bevonásával, hogyan szerveződik a gyakorlatban egy kutyás terápiás foglalkozás. Köött megfigyeléseket végeztem, előre meghatározott szempontok szerint. Passzív szemlélőként voltam jelen a foglalkozásokon. A feljegyzéseimet a helyszínen, papír alapon vezettem, majd később legépeltem. A célom az volt, hogy egy jól átlátható megfigyelési naplót kapjak végeredményként. Mohácsón a megfigyelések kedd délelőttönként valósultak meg, Pécssett hétfői vagy szerdai napon délelőttönként tekinthettem meg a kutyás terápiás foglalkozásokat. Mind a két esetben egy természetes szituációt figyelhettem meg. A két intézmény vezetőjével készült beleegyező nyilatkozat a megfigyeléseim engedélyezéséről, csak úgy, mint a foglalkozáson résztvevő óvodai dolgozókkal is.

Azért látogattam el mindkét intézménybe, hogy megfigyelhessek integrált és szegregált intézményben zajló kutyás terápiás foglalkozást. Éppen ezért szerepelt a megfigyelési szempontjaim között a felvezetők kommunikációjának tanulmányozása is. Itt főként arra voltam kíváncsi, hogy milyen mondattípusokat alkalmaznak, hogyan fogalmazznak meg állításokat, kérdéseket, miként tudják ösztönözni a gyerekeket a beszédre. Megfigyeltem, hogy milyen arányban aktív és passzív a kutya részvétele a feladatokban. Lejegyeztem konkrét kommunikációt fejlesztő játékokat, valamint a gyermekek megnyilvánulásait is rögzítettem konkrét példamondatokkal, válaszokkal, végül összegezve is. A feljegyzéseim között szerepeltek a pedagógiai módszerek felsorolása, valamint hagytam teret az egyéb észrevételeimnek is. A kutatás 4. és 5. számú mellékletében rögzítettem egy-egy kitöltött megfigyelési naplót mintaként mind a két helyszínre vonatkozóan.

5.2. Interjú

Az interjú eredményes lebonyolítása érdekében interjútervet készítettem, amely a kutatás 6. számú mellékletében megtalálható. Különböző szakirodalmakat tanulmányoztam, hogy kiválasszam a számomra megfelelő interjúfajtát és kérdéstípusokat. Az egyéni, félig strukturált, lágú interjú mellett döntöttem, mert úgy éreztem, ez illett legjobban az interjú alanyomhoz. Az interjú megvalósulása előtt egy héttel elküldtem az interjú kérdéseit a válaszadónak. Az interjú előtt ismertettem az interjúalannyal a kutatásom pontos címét és meglévő tartalmát. A beszélgetés az óvoda épületén belül zajlott egy irodában 2024. január 23-án délelőtt, 9:30 órai kezdettel. Az interjú időtartama 46 perc volt, így sikerült tartanom a tervezett 40-50 perces időkeretet. Az interjú elején néhány ráhangoló kérdéssel kialakítottam és biztosítottam a kellemes, bizalmas légkört. Ez alatt érdeklődtem a kutyával asszisztált foglalkozás hazai megítéléséről, elterjedtségéről, óvodai helyzetéről. Ezekhez egyaránt használtam rövid és hosszú nyílt kérdéseket. A tartalmi kibontásban érdeklődtem Vivien saját tapasztalatairól, meglátásairól az állatasszisztált pedagógiával kapcsolatban. Kérdeztem a tervezési folyamatról, a tartalmi felépítésről, az egységekről és az alapelvekről is. Megvitattuk a team munka fontosságának témakörét és kitértünk konkrét beszédfejlesztő gyakorlatokra. Kiemelném, hogy több kérdésben külön kitértem a tipikusan fejlődő és az atipikusan fejlődő gyermekek esetére is. Ezzel az volt a célom, hogy egy esetleges összehasonlítást végezhessek. Használtam rövidebb tényszerű, és hosszabb nyílt, valamint összehasonlító rangsorolást igénylő kérdést és intenzitáskérdést is. A kiértékelés érdekében átiratot készítettem, melyet a tanulmány 7. számú mellékletében jegyeztem le. Az interjú kezdete előtt az adatközlő megismerte az interjúval kapcsolatos tájékoztató anyagot, írásban adta beleegyezését az interjú lebonyolításához.

5.3. Kérdőív

A kérdéssort releváns közösségi média csoportokban osztottam meg, amelyeknek óvodapedagógusok a tagjai, illetve óvodavezetőket kerestem fel email-es formában, és megkértem őket kérdőívem továbbítására intézményük dolgozói felé. Elérhetőségeiket az Oktatási Hivatal honlapjáról gyűjtöttem ki, melynek eredményeként 2925 felkérő üzenetet küldtem ki elektronikusan a magyarországi óvodák számára.

A kérdőívet online formában készítettem el a Google Forms felületén³. A kérdések összeállításakor minél nagyobb változatosságra törekedtem. A nyílt és zárt kérdések mellett félig zárt feleletválasztós kérdéseket is lejegyeztem, illetve grafikus és numerikus értékelési skálákat is alkottam.

Annak érdekében, hogy a legrelevánsabb válaszokat kapjam több szekcióra bontottam a kérdőívet. Kérdéscsoportok és témakörök szerint strukturáltam a mérőanyagot. A nyitólevelet a demográfiai kérdések követték. Ezekben az óvodai dolgozó munkakörére kérdeztem rá elsőként, ezután érdeklődtem, hogy hány éve dolgozik óvodában, az óvoda hol helyezkedik el és ki a fenntartója. A második részben néhány bemelegítő kérdéssel ráhangoltam a témára a válaszadót. A bemelegítő kérdéseket egy nyílt kérdéssel indítottam, amely arra irányult, hogy eredményesnek tartja-e a válaszadó a kutyák bevonását az óvodai életbe. Kértem válaszának indoklására is. Ezt követte egy grafikus skála, amellyel felmértem az óvodai dolgozók véleményét a kutyás terápiás foglalkozás elérhetőségéről hazánkban. Ezután következett kérdőívem fő része, amelyben egy zárt kérdés segítette feltérképezni azt, hogy a pedagógus részt vett-e már állatasszisztált foglalkozáson. Itt kettévált a kérdőívem, ugyanis aki még nem vett részt, tőlük megkérdeztem ennek okait, hátterét. Akik azonban már részt vettek, azoktól egy zárt kérdéssel megtudakoltam, hogy milyen rendszerességgel van lehetőségük kutyás terápiás foglalkozást szervezni. Egy félig zárt kérdés követte ezt, amely a tervezési szempontokat mérte fel. A foglalkozások finanszírozási formájáról és azok tervezési folyamatáról egy félig zárt kérdéssel gyűjtöttem információt. Érdekelt, hogy az óvodapedagógusok hány százaléka vesz részt a foglalkozás megtervezésében aktívan. Kértem konkrét példákat az óvodai életből anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlődését elősegítő játékokra. Ezt nyílt kérdések segítették. Érdeklődtem, hogy volt-e már olyan alkalom, hogy a kutya vagy bármi más tényező valahogy megzavarta a foglalkozást, rontott a foglalkozás eredményességén. Ezeket a zárt kérdéseket feleletválasztós kérdések követték, amelyben ennek

---

³ Az online kérdőív az alábbi linken tekinthető meg:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdqhuZGp_sf7BXa2_v1fQi8wSIN2bRBTtW-PPwuux9xRqRr1w/viewform?usp=sf_link

konkrét okaira kérdeztem rá. A kérdőív utolsó panelje ismét elérhető volt azok számára is, akik még nem vettek rész kutyás terápiás foglalkozáson. Ebben a szekcióban a válaszadónak saját megítélése szerint kellett megjelölnie a fejlesztendő képességterületeket aszerint, hogy melyek fejleszthetőek eredményesen kutyával asszisztált foglalkozás keretein belül. Utolsó kérdésként egy rangsoroló kérdést tettem be, melyben pedagógiai módszereket kellett sorba állítani a kitöltőnek aszerint, hogy véleménye szerint melyikkel mennyire lehet eredményes az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése.

Az elkészült kérdőívet teszteltettem öt emberrel, majd reagálva visszajelzéseikre végül 2024. március 5. napján publikáltam. 25 napig volt elérhető kitöltésre a mérőanyag.

6. Kutatások eredményei

A következő oldalakon ismertetem a kutatási eredményeimet. Fontos kiemelni, hogy bár a kevert empirikus kutatásom elérte a kitűzött részvételi számot, a minta mindhárom esetben relatíve alacsony volt, így a kutatás eredményei, illetve az ezekből levont következtetések nem reprezentatívak a teljes populációra nézve.

6.1. Megfigyelés

Az alábbi fejezetben rögzítettem a pécsi és a mohácsi megfigyeléseken szerzett tapasztalataimat.

6.1.1. Mohácsi megfigyelések

Mohácsi megfigyeléseim során számomra az egyik legszembetűnőbb az volt, hogy minden foglalkozás percre pontosan 30 percig tartott. A kutyás terápiás foglalkozások kis létszámú csoportban valósultak meg az intézmény jellegéből adódóan. Figyelemre méltó volt, ahogyan a kollégák segítették egymást, a felvezetőt és a gyerekeket is. Mivel a gyermekek ebben az óvodában autizmus spektrumzavarral küzdenek vagy középsúlyos értelmi fogyatékkal élők, ezért az óvodai dolgozóknak folyamatosan oda kellett rájuk figyelni és velük együtt csinálni mindent, személyenként segítettek nekik. A három látogatásom során tökéletesen megfigyelhettem a team munka fontosságát és eredményességét, ami példaértékűen valósult meg. Úgy gondolom, hogy a bármilyen fogyatékkal élő gyermekek csoportjában ennek az összhangnak és összmunkának fokozott jelentősége van.

A kutya, aki segítette a foglalkozást az esetek nagy részében aktív résztvevője volt a folyamatnak, hiszen ő egy magas energiaszinttel rendelkező kutya, így a felvezetője alkalmazkodik a tervezés során az igényeihez. Vivien az interjúban is említette, hogy Nutella nem szeret helyben maradni, pihenni. Ezt a gyakorlat is igazolta.

A pedagógiai módszereket vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy a csoport jellegéből adódóan a megfigyelt foglalkozásokon az ismételten, segítségnyújtáson, példamutatáson, együttjátszáson és biztatáson volt a hangsúly. Ezek a módszerek nagyon sok feladatnál, játéknál előkerültek. Kevesebb alkalommal, de használták az értékelés, az utasítás, a beszélgetés és a szemléltetés módszerét is.

A felvezető kommunikációját az artikulált, tagolt beszéd jellemezte minden alkalommal. Feltűnő volt, hogy sokszor érzésre „túlhangsúlyozza” a szavakat, és többször is megismétli azokat. Amikor például állatokat vagy színeket soroltak, nagyon sokszor kihangsúlyozta a

„malac”, „kék”, „piros” szavakat. Ugyanez jellemző a kérdésekre is. Többször megismételt egy-egy kérdést („*Milyen színű a fánk?*”, „*Ez melyik része a bohócnak?*”). Utasításokat rendszeresen adott a gyermekeknek, mindezt lassan, érthetően tette, szükség esetén ismételte („*Adjuk körbe a malacot!*”, „*Fogjatok meg egy széket!*”, „*Simizd meg a kutyust!*”). Verbálisan is minden alkalommal megerősítette, értékelte a gyermekeket („*Nagyon ügyes voltál!*”), nemcsak a kutya volt jelen motivációként, jutalomként.

A gyermekek kommunikációját igazán érdekes volt megfigyelni egy atipikusan fejlődő csoportban, hiszen itt jóval nagyobb szerepe van a nonverbális kommunikációnak is. Megfigyelhető volt, hogy a feladat közben is sokszor simogatták a kutyát, amikor egyébként a feladat nem kívánta ezt meg. Gyakori nonverbális megnyilvánulásuk volt a nevetés, a kurjongatás és a sírás is. Ami azonban még nagyobb jelentőséggel bír az anyanyelvi és kommunikációs képességek tekintetében, az a mutogatás. Ezek a gyermekek gyakran mutogatnak a verbális megnyilvánulás helyett. Például nem mondják a kutyának, hogy „Gyere!”, viszont mutatják a kezükkel. Ugyanez igaz a köszönésre, sokkal inkább csak integetnek, nem pedig szóval üdvözlők a kutyát. A feladatok kiválasztásánál nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy minél több anyanyelvi és kommunikációs képességet fejlesztő játék legyen közöttük. Ezeknek is köszönhető, hogy már megjelentek szókezdemények („Gyere!” helyett „*Je, je*”) a gyermekek verbális kifejező szótárában, igaz ezeket gyakran kísérték mutogatások. Volt egy-két gyermek, akik nagyon szépen használtak egyszavas vagy akár többszavas válaszokat is. Meg tudtak fogalmazni rövid mondatokat és érthetően kifejezni magukat („*Ez az orra.*”, „*Ez egy lufi*”, „*Ott van a juti a lábamon.*”). Azonban azt is kiemelném, hogy gyakran előfordult, hogy nem a kérdésre válaszoltak, csak hirtelen megnőtt a beszédkedvük a kutya hatására.

6.1.2. Apáczai Óvoda megfigyelési eredményei

Az Apáczai Óvoda 2. számú Cifra Palota épületében a foglalkozások átlagosan 50 percig tartottak 15 fős gyermekcsoporttal. A foglalkozásokat 4 felnőtt segítette, ebből 2 felvezető volt. A foglalkozások felépítése minden esetben megegyezett, az állandó elemek között szerepelt a köszöntő és elköszönő kör, a bemelegítés és a bátorságpróba.

A felvezető kommunikációját az utasítások, felszólítások jellemezték. Gyakran tett fel a gyermekeknek eldöntendő-, és kifejtős kérdéseket is („*Mihez lenne kedved a hétvégén?*”). A gyermekek a kérdésekre, illetve a feladatok közben jellemzően mellérendelő mondatokkal válaszoltak („*Cipőboltban voltunk anyával és sminkeltünk.*”), de volt, aki egyszavas válaszokat adott, főként, amikor visszakérdezett a felvezető. A nonverbális kommunikációjukat jellemezte

a simogatás, az integetés, a fejrázás, az ölelés és a nevetés. Az óvodai dolgozók a rend és fegyelem megtartásában segítették a foglalkozásvezető munkáját.

A pedagógiai módszerek használata során előtérbe került a beszélgetés, a magyarázat, a bemutatás, a feladatok, játékok megvalósulása közben pedig az utasítás, a dicséret, a segítségnyújtás és a biztatás. A felsorolásból természetesen nem hiányozhat az együttjátás sem, ami az egész foglalkozást átszötte.

A foglalkozásokon a két kutya jelenléte biztosította, hogy kevesebb holtidő legyen. Eltérő volt, hogy a kutyák milyen arányban vesznek részt aktívan és passzívan a feladatokban. Volt olyan foglalkozás, ahol egy feladat kivételével végig aktívan dolgozott a kutya, és olyan is előfordult, hogy a fő részben, a fejlesztési játékoknál a kutyák csak passzívan, motivációs erőként segítették a hatékony munkát. Gyakori elem volt, hogy az akadálypálya végén, egyhelyben várták a gyerekeket.

A játékok és a fejlesztési területek megválasztásánál előtérbe kerültek a nagymozgások, az egyensúlyérzék és a finommotorika fejlesztése. Ezek általában egy feladaton belül jelentek meg, hiszen minden foglalkozás fő részében, a foglalkozásvezető felépített egy akadálypályát különböző feladatokkal. Visszatérő motívum a részfeladatok között, hogy a gyermekek húznak valamilyen képet a kutya hámjából és utána azzal tevékenykednek (például felcsíptetik egy madzagra vagy megkeresik a párját). A beszédfejlesztés jelen volt a foglalkozások egész időtartama alatt, több feladatba tudatosan illesztette bele a felvezető. Például az előbb említett feladatokban, amikor a gyerek kihúzta a képet, mindig meg kellett neveznie, hogy mit lát rajta. Olyan is előfordult, hogy több képből kellett egy történetet kitalálniuk és elmesélniük a kutyáknak és a többi gyereknek. A köszöntő körben is mindig volt lehetőségük arra, hogy meséljenek a hetükről vagy a hétvégéről a kutyáknak.

6.2. Interjú

Az interjú első felének fókuszában a kutyás terápiás foglalkozás elterjedtsége, népszerűsége állt. Vivien tapasztalatai alapján nagyon pozitívak a visszajelzések azoktól az intézményektől, akikkel együtt dolgozik az alapítvány. Kiemelte Vivien, hogy sajnos sok esetben az intézményvezetők nincsenek tisztában a módszernek a megvalósulási feltételeivel, tehát hatékonyabb informálásra van szükség az alapítványoktól, egyesületektől az intézmények felé. Az országban jelenleg 72 kutyás terápiás foglalkozást tartó szervezet működik, közülük egy a Kutyával Egy Mosolyért Alapítvány. Vivien elmondása szerint az alapítványban jelenleg 62 felvezető dolgozik aktívan, közülük 14-en járnak rendszeresen óvodákba.

Minden szervezet által tartott foglalkozásnak közös eleme a köszönés, elköszönés, a kutya simogatása, a pórázon vezetés, a jutalmazás és a bátorságpróba. Utóbbit kivéve az összes feladat kötelező a terápiás záróvizsgán és a foglalkozásokba is előszeretettel építik bele a felvezetők. Ezt megfigyeléseim is alátámasztják, ugyanis az általam látogatott foglalkozásokon is találkoztam az összes felsorolt elemmel.

Az óvodáskorú gyermekek megsegítése kapcsán Vivien a motivációt emelte ki kulcsfontosságú tényezőként. A kutya jelenléte mindig motiváló a gyermek számára, hatására a gyermek bent marad a feladatban, hosszabb ideig tud összpontosítani.

Az eredményes fejlesztő munkát nagyban segíti, ha a gyermekcsoport kis létszámú. Vivien elmondása alapján is ez jóval hatékonyabb, hiszen több idő jut egy-egy gyermekre feladatonként. Az interjú során kiemelte a team munka fontosságát, amely elengedhetetlen egy ilyen foglalkozás során a tervezéstől a megvalósításig. A mohácsi megfigyeléseim is alátámasztották, hogy az eredményes fejlesztéshez elengedhetetlen a team munka. Ennek ellenpéldájaként Vivien azt is elmesélte, hogy az évek során sajnos (más intézményekben) több esetben teljesen egyedül maradt a gyerekekkel, az óvodai dolgozók nem segítették a munkáját, így neki egyszerre kellett figyelnie a gyerekekre, a kutyára és magára a foglalkozásra, a fejlesztésre. Azt is kiemelte, hogy sokkal egyszerűbben valósul meg az együttműködés olyan kollégákkal, intézményvezetőkkel, akiknek van saját kutyájuk. Elmondta, hogy amennyiben az óvodapedagógus aktívan részt vesz a kutyás foglalkozáson, a gyermekek nyitottabbak és bátrabbak lesznek.

A tervezési folyamatról úgy vélekedett, hogy ideális esetben a pedagógusnak és a felvezetőnek együtt kell gondolkodnia, terveznie, szem előtt tartva a gyerekek és a kutya igényeit. Ennek folyamata, hogy a pedagógus összeállít egy foglalkozástervezetet és utána a felvezető „kutyásítja” a feladatokat, játékokat, a saját kutyájára igazítva, hiszen ő van tisztában az állat képességeivel. Kiemelte, hogy a tervezési folyamat során alapelv nála a differenciálás, illetve az olyan feladatok megválasztása, amikor a kutyának van lehetősége pihenni.

Vivien jelenleg atipikusan fejlődő gyermekeknek tart kutyás terápiás foglalkozást, így beszélgettünk arról, hogy a tervezési folyamat miben különbözik egy tipikusan fejlődő csoport esetében. Természetesen az atipikusan fejlődő gyermekek esetében máshogy alakul a képességfejlesztés, csak úgy, mint pl. más a rendelkezésre álló helyszín is. Az atipikusan fejlődő gyermekeknél külön hangsúlyt fordít a kommunikációs képességeik fejlesztésére, hiszen többen nem is beszélnek, vagy nehezen szólalnak meg. Minden tervezéskor arra törekszik, hogy beszéltetős feladatokat állítson össze, amik kifejezetten fejlesztő feladatok. Ugyanakkora hangsúlyt kap a finommotorikus képességek fejlesztése is, amiben szintén bően

vannak elmaradásaik ezeknek a gyerekeknek. Az atipikusan és a tipikusan fejlődő gyermekeknél megvalósuló foglalkozás céljában Vivien meglátása szerint nagy különbség van: „Így tudnám megfogalmazni a kettő közötti különbséget, hogy ott [tipikusan fejlődő gyermek esetében] inkább a tudásátadás az elsődleges szempont, hogy minél több dolgot megismerjenek egy adott témáról, míg egy SNI-s csoportban a fejlesztés a lehangsúlyosabb.”

A kutyás terápiás foglalkozás és a hagyományos óvodai foglalkozások különbségeként kiemelte, hogy ugyan a hagyományos óvodai foglalkozások is sokszor komplexen valósulnak meg, mégis inkább egy fejlesztési területen van a fő hangsúly, ezzel szemben a kutyával asszisztált pedagógia minden esetben komplex. Egyszerre lehet jelen a mozgás, az irodalom, a vizuális tartalom, a matematika, a környező világ tevékeny megismerése és akár még az ének-zene területe is. A foglalkozásokba igyekeznek mindegyikből egy kicsit belecsempészni.

Az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztéséről úgy vélekedett, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek esetében a szókincsbővítés valósulhat meg a legszembetűnőbben egy kutyával asszisztált foglalkozás keretein belül. Ezzel szemben az atipikusan fejlődő csoportokban már az is hatalmas eredmény, ha egy gyermek nonverbális módon fejezi ki magát, vagy egy-egy szókezdeményt mond. Tudatosan törekszenek arra, hogy minél több olyan szituációt teremtsenek a kutyával, amikor a gyermeknek kommunikálnia kell.

A tipikusan fejlődő gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztésére lehet alkalmazni konkrét logopédiai feladatokat is, Vivien sok példát említett nekem. Ilyen például a köles golyó fújása, amit a végén a kutya megehet; a hallási figyelem fejlesztésére bevett gyakorlat, amikor is bekötött szemmel meg kell keresni a kutyát ugatás alapján vagy a kutya ugatásakor meg kell dermedni, ezzel fejleszthető az auditív figyelem emlékezet. Az interjú során Vivien említette, hogy ma már szerencsére nagyon sok játékgyűjtemény érhető el kifejezetten kutyával asszisztált foglalkozásokra igazítva, amelyeket az alapítványok, egyesületek adnak ki. Ezek sokszor képességterületenként vagy korosztályonként vannak kategorizálva, e kiadványokból a felvezető és pedagógus egyaránt meríthet ötleteket.

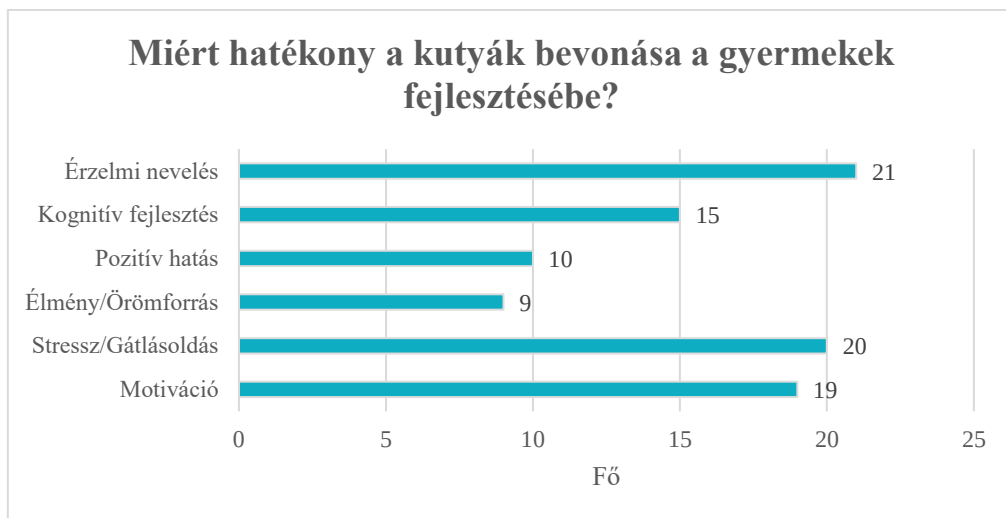
Az interjú végén Vivien sorrendbe állította a fő képességterületeket aszerint, hogy melyik fejleszthető véleménye szerint a legeredményesebben kutyás terápiás foglalkozás során és melyik kevésbé. Első helyre a szociális készségek és az érzelmi képességek fejlődését tette, amit azzal indokolt, hogy a kettő nagyon szorosan összekapcsolódik. Az ilyen foglalkozások során a gyermek megtanul bánni a kutyával, emellett gyakran emlegetik a kutyát szociális katalizátorként is. Ha egy gyermek zárkózott, alapvetően nem játszik a társával a csoportszobában, a kutyás foglalkozáson ezt „elfelejti”, és így könnyebben alakul ki közöttük közös játék, együttműködés. A második helyre a testi, motoros, koordinációs képességek

fejlesztése került, ugyanis a kutyát a mozgásos feladatokba nagyon könnyű bevonni. Így a gyermek jól motiválható, hisz ha a kutya mozog, ő is mozog. Harmadik helyre a kommunikációs, nyelvi képességek fejlesztését sorolta a már korábban említett szókincsgyarapodás miatt. Utolsó helyre került a kognitív képességek fejlesztése, ugyanis úgy vélekedett, hogy ehhez már egy nagyon tudatos tervezési folyamatra van szükség, csak így lehet eredményesen beépíteni a foglalkozásokba a fejlesztésüket.

Az interjút egy kijelentés értékelésével zártuk 1-5-ig terjedő skálán. A kijelentésem így szólt: *„Minden óvodában szükség lenne rendszeres állatasszisztált foglalkozásokra, különös tekintettel a kutya bevonásával megvalósuló fejlesztőtevékenységekre.”* Vivien maximum pontszámot adott a kijelentésemre, amit azzal indokolt, hogy véleménye szerint nagyon sokat adhat egy ilyen típusú foglalkozás a gyermekek számára. Szerinte minden gyermek megérdemli, hogy megtapasztalja, milyen egy kutyával részt venni egy foglalkozáson. Megemlítette azt is, hogy ahol rendszeresen találkozik a gyermek a kutyával, ott egy olyan szoros kötődés alakul ki kettejük között, amiből kár lenne, ha egy gyermek is kimaradna.

6.3. Kérdőív

A kérdőívem tartalmi részét egy nyitott kérdéssel indítottam, amelyben a válaszadók véleményét kérdeztem arról, hogy hatékonyak találják-e a kutyák bevonását a gyermekek fejlesztésébe. Kértem továbbá tőlük egy indoklást is. A válaszok között 2 „talán” és 1 „nem tudom” szerepelt, valaki pedig nem válaszolt a kérdésre. A többi 99 válaszadó igennel válaszolt a kérdésre, 27-en azonban nem indokolták meg a válaszukat. Az előzetes preconcepcióim szerint 6 csoportba soroltam be a válaszokat, melyeket a 3. számú diagramon szemléltetek.

3. diagram: Miért hatékony a kutyák bevonása a gyermekek fejlesztésébe?

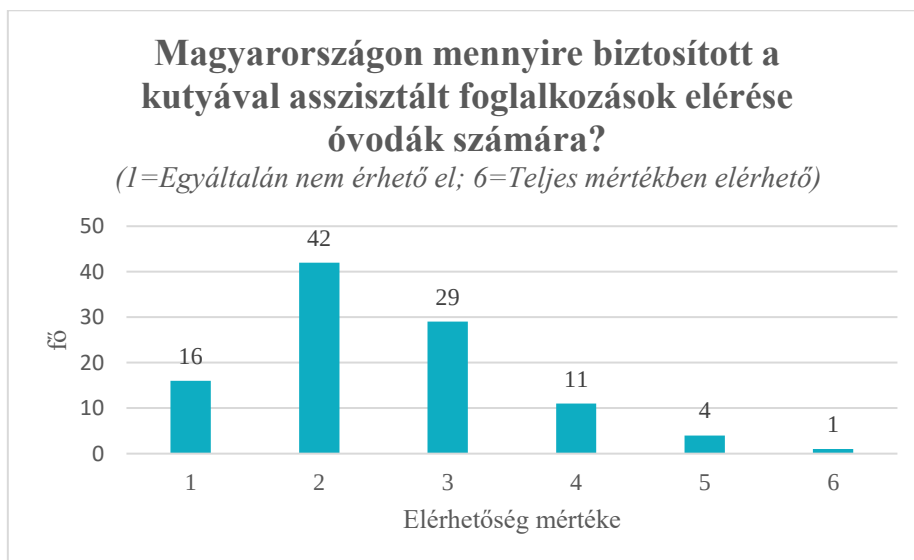
A legtöbben az érzelmi intelligencia fejlesztése, az érzelmi kapcsolat kialakítása miatt tartják hatékonyak a kutyák bevonását a fejlesztésbe. Ezek mellett azonban megjelentek olyan tényezők is, amelyek nem csoportosíthatók be. Többen említették a hatékonyság tényezőjeként a kutyák nyugtató jelenlétét, a türelmet és a félelem legyőzését is. Egymástól független válaszokban megjelent a beszédindítás elősegítése és a kommunikációs nehézségek leküzdése is, mint hatékonyan megvalósuló fejlesztés. Természetesen az állatokkal való bánásmód, az állatok szeretete is visszatérő része volt a válaszoknak. Szeretnék kiemelni néhány választ, ami nagyon jól magába foglal több pozitív tényezőt is, így könnyen értelmezhető a kutyás terápiás foglalkozások hatékonysága:

„Igen. A kutyák segítségével olyan gyerekeknek is könnyebb a kommunikáció, akik egyébként korlátozottak részletesség zavaruk, betegségük miatt. Hamarabb megnyílnak, ezáltal a terápiájuk hatékonyabb, gyógyulásuk, beilleszkedésük gyorsabb.”

„Igen, motiváltabban vesznek részt a tevékenységekben, feladatokban. Állatok iránti szeretetet erősíti, felnőve felelősségteljes állattartókká válnak. Az érzelmi intelligenciájuk fejlődését is nagymértékben támogatja.”

„Igen, ugyanis a kutya hatására a gyermekek jobb belső érzelmi egyensúlyt mutatnak, szociálisan extrovertáltabbá válnak és élénkebbek. Fokozott aktivitásuk révén pedig a nevelés és fejlesztés folyamata eredményesebb lehet.”

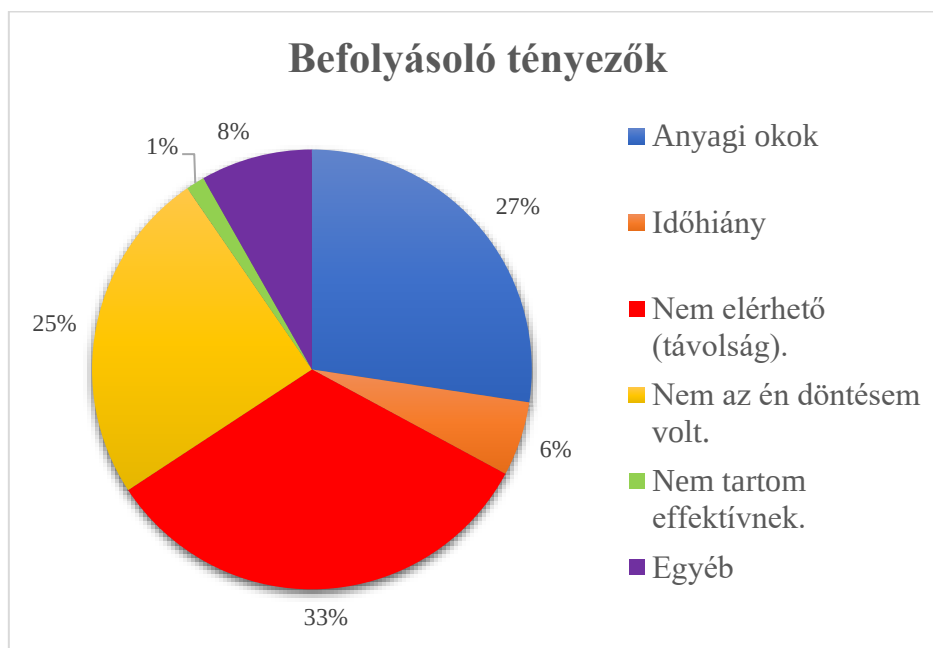
Ezután egy 6 fokú likert skálán megjelölték válaszadóim, hogy véleményük szerint hazánkban mennyire biztosított a kutyával asszisztált foglalkozások elérése az óvodák számára. A 4. számú diagramról jól leolvasható, hogy a válaszadók túlnyomó többsége szerint hazánkban a kutyával asszisztált foglalkozások nem, vagy csak kevésbé biztosítottak az óvodások számára. 16 válaszadó gondolja csak úgy, hogy inkább biztosított ez a lehetőség:

4. diagram: A kutyával asszisztált foglalkozások elérése óvodák számára Magyarországon

A harmadik kérdésem, mely után a válasz szerint kettévált a kérdőív, egy kétkimenetelű zárt kérdés volt, amely arra irányult, hogy az óvodai dolgozó csoportjában segítette-e már a fejlesztő munkát kutyás terápiás foglalkozás. A válaszadók közül 48-an igennel, 55-en pedig nemmel válaszoltak, így majdnem fele-fele arányban oszlottak meg az adatközlők a kérdés kapcsán.

Ezt követően azok a válaszadók, akik még nem vettek részt ilyen jellegű foglalkozáson, egy félig zárt kérdésre válaszoltak, amely feltárta ennek okait. Összesen 73 válasz érkezett, hiszen egy adatközlő több választ is bejelölhetett. A 5. számú diagramon jól látszik, hogy a felsorolt hat lehetőség közül 3 igazán releváns, a másik három gyakorlatilag elhanyagolható. A befolyásoló tényezők közül a legnagyobb arányban (33%) az elérhetőség hiányát, majd második és harmadik helyen az anyagi okokat (27%), illetve a döntési lehetőség hiányát (25%) jelölték meg a válaszadók. Az „Egyéb” kategóriába érkezett 6 válasz. Itt 4 óvodai dolgozó úgy fogalmazott, hogy „*Nem volt ilyen lehetőség.*”, 1 válaszadónak éppen képzik a kutyáját, ami még hosszú idő, 1 pedig feltételezhetően egy korábbi kérdésre rosszul válaszolt, ugyanis azt írta: „*Rendszeresen jelen van.*”. Ebből következtek, hogy az ő óvodai csoportját rendszeresen látogatják terápiás kutyák.

5. diagram: Miért nem vettek eddig részt kutyával asszisztált foglalkozáson?

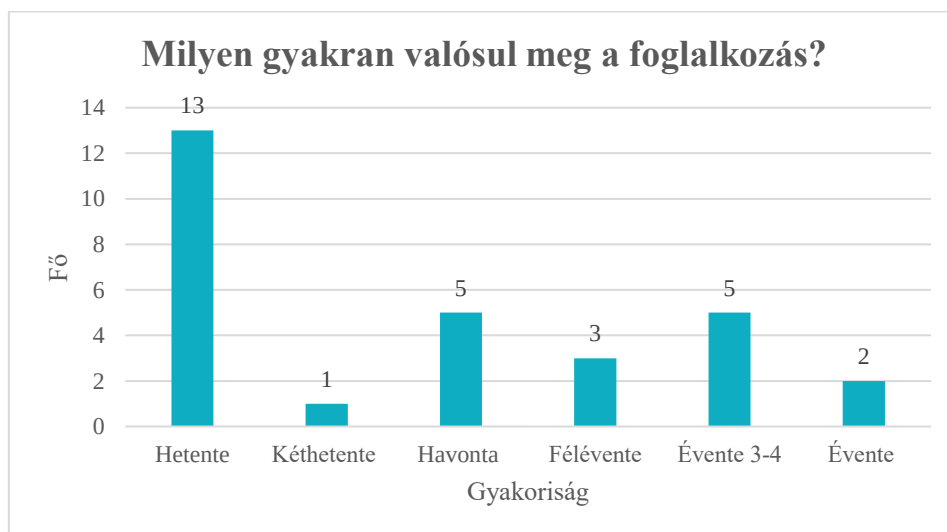
A következő kérdésben a kutya és felvezető megválasztásának szempontjait kutattam az óvodai dolgozók körében. Nyolc válaszlehetőség közül választhattak, amelyből az utolsó kategória az „Egyéb” volt. Ezen szabad válaszok között 5 alkalommal megjelent az „Ismeretség/Kolléga” alapú választás és szintén 5 válasz érkezett arra az esetre is, amelyben az óvodapedagógus saját kutyájával jár az óvodai csoportjába. Egy válaszadó azt rögzítette, hogy csak előzetes személyes találkozás után választ felvezetőt. Kiemelném, hogy egy olyan adatközlő is volt, aki az előzetesen megadott szempontok közül mindet figyelembe vette a választásakor (kivéve: „Nem választottam, csak jöttek az óvodába.”), így megállapítható, hogy rendkívül körültekintően járt el, hogy a csoportjának a legjobbat biztosítsa. A válaszok között fellelhető volt egy, amely arra utalt, hogy még nem dolgozott felvezetőkkel és kutyákkal, így feltehetően az illető egy korábbi kérdést félreértelmezett. A következő táblázat jól mutatja, hogy a legtöbben szakmai ajánlás alapján választanak felvezetőt és kutyát:

6. diagram: Szempontok a kutya és a felvezetője kiválasztásakor

A 48 válaszadó közül, akik igennel válaszoltak a korábbi kérdésre, miszerint segítette-e már a fejlesztő munkát terápiás kutya, 21-en egyszeri alkalommal vettek részt kutyás terápiás foglalkozáson, 27-en pedig rendszeresen. Utóbbi válaszadók egy félig zárt alkérdést is kitöltöttek, amely felméri, hogy milyen gyakran valósul meg a kutyás terápiás foglalkozás a csoportjukban. Összesen 29 választ tudtam elkülöníteni, ugyanis az „Egyéb” lehetőségénél volt,

aki különböző rendszerességi opciókat adott meg csoportoktól, foglalkozásoktól függően. A kutyával asszisztált foglalkozások rendszerességének megoszlása a következő volt:

7. diagram: A foglalkozások megvalósulásának gyakorisága

A rendszeresen résztvevő csoportok óvodai dolgozóit megkérdeztem egy félig zárt kérdésben arról, hogy mi alapján választanak időpontot a foglalkozás megtartásához. A 27 válaszadó közül 8 fő a csoport tematikus tervéhez igazítja, 9-en pedig azt jelölték, hogy nincs olyan konkrét tényező, ami befolyásolná a választásukat. Volt egy-egy válaszadó, aki a felvezető beosztásához, alkalmakhoz, gyerekek napirendjéhez vagy projektnapokhoz igazodik.

Egy következő kérdésben a kutyás terápiás foglalkozások megvalósulását biztosító finanszírozási háttérre is rákérdeztem. Ez a kérdés eljutott minden olyan válaszadóhoz, aki vett már részt ilyen foglalkozáson legalább egy alkalommal. A válaszok alapján megállapíthatom, hogy túlnyomó részt (69%) szülői támogatással jöhetnek létre ezek a foglalkozások. Emellett néhány esetben pályázat keretein belül, fenntartói/tankerületi finanszírozással vagy alapítványi hozzájárulással valósulhatnak meg.

A kérdéstípusok változatossága érdekében állításokat fogalmaztam meg, amelyeket a kitöltőnek értékelnie kellett aszerint, hogy mennyire ért vele egyet. A válaszok közül kiemelném rögtön az első állítást, miszerint a válaszadók közel 60%-a úgy véli, hogy a felvezető dolga megtervezni a foglalkozást. Szintén kiemelném, hogy a kitöltők 25%-a úgy gondolja, hogy nem befolyásolja a foglalkozást egy SNI-s gyermek bevonása. Az utolsó előtti állításra érkezett válaszok több mint 80%-ban a képességfejlesztést tartanák a kutyás terápiás foglalkozás elsődleges céljának. Végül megemlíteném, hogy a válaszadók majdnem 21%-a úgy nyilatkozott, hogy a gyermek, amennyiben fél a kutyától, csak megfigyelőként lehet jelen a játékoknál.

<u>Kérem, értékelje az alábbi állításokat:</u>	Egyáltalán nem érték egyet	Inkább nem érték egyet	Inkább egyetérték	Teljes mértékben egyetérték
Az óvodai kutyás terápiás foglalkozás megtervezése a felvezető dolga.	16,7%	25,0%	29,2%	29,2%
Az óvodai kutyás terápiás foglalkozás közben az óvodapedagógusnak csak az a feladata, hogy fegyelmezze a gyerekeket.	41,7%	29,2%	25,0%	4,2%
Az óvoda udvarán nem lehet hatékony kutyás terápiás foglalkozást tartani.	60,4%	20,8%	10,4%	8,3%
A sajátos nevelési igényű gyermekek jelenléte nem befolyásolja a kutyás terápiás foglalkozás felépítését.	33,3%	41,7%	12,5%	12,5%
A kutyás terápiás foglalkozás elsődleges célja az örömszerzés, a feszültségoldás.	2,1%	22,9%	37,5%	37,5%
A kutyás terápiás foglalkozáson nem a képességfejlesztés, hanem az ismeretátadás az elsődleges cél.	41,7%	39,6%	14,6%	4,2%
Amennyiben egy gyerek fél a kutyától, akkor csak megfigyelőként lehet jelen a játékban.	45,8%	33,3%	14,6%	6,3%

3. táblázat: Állítások értékelése

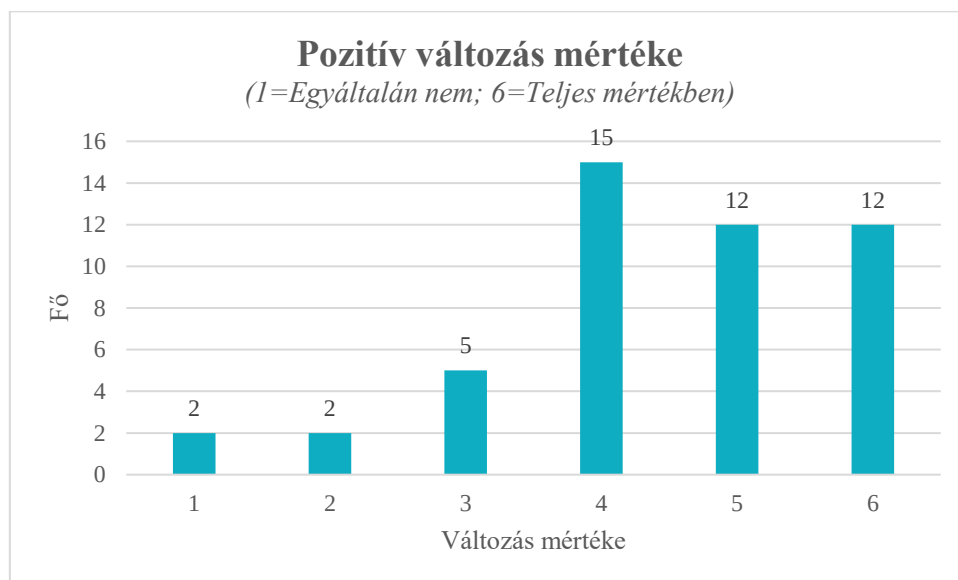
Ezt követően egy kétkimenetelű zárt kérdésben felmértem, hogy az óvodai dolgozók részt vettek-e a kutyás terápiás foglalkozás előzetes megtervezésében. A válaszadók 54%-a egyáltalán nem vett részt a tervezési folyamatban.

Akik részt vettek a tervezésben, őket megkérdeztem két nyitott kérdésben ennek formájáról és időpontjáról. Az első kérdésem arra irányult, hogy milyen formában vettek részt a foglalkozás tervezésében. A 22 válaszadó közül 6-an arról számoltak be, hogy ők egyszerre vesznek részt a foglalkozáson pedagógusként és felvezetőként is saját kutyájukkal, így értelemszerűen egy személyben tervezik meg a foglalkozást. Másik 6 pedagógus tervezetet készít, majd egyeztet a felvezetővel és utána igazítják együtt a vázlatot. 2 fő azt válaszolta, hogy a felvezetővel együtt tervezik az egész foglalkozást, néhányan pedig csak témát vagy időpontot egyeztetnek, de konkrét foglalkozástervezetet nem készítenek.

A második kérdés egy összetett kérdés volt, így előfordult, hogy valaki egyáltalán nem, többen pedig csak a kérdés egyik felét válaszolták meg. A kapott válaszokból kiderült, hogy a foglalkozás tárgyáról, felépítéséről, nevelési és didaktikai feladatairól a legtöbben 1 héttel a foglalkozás előtt egyeztetnek a felvezetővel. Néhányan az előző foglalkozás végén, az időpont

megbeszélésekor vagy a foglalkozás előtt közvetlenül. Az egyeztetés legnépszerűbb formája a válaszok alapján az email. Ezt követi a személyes megbeszélés, majd a telefonos hívás.

A kérdőívem második 6 fokú likert skáláján azt mértem fel, hogy a válaszadók milyen véleménnyel vannak a pozitív változás mértékéről az óvodáskorú gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek tekintetében. A válaszok 50%-a nagymértékű pozitív változásról számolt be, amely az alábbi diagramon is jól kivehető:

8. diagram: Az anyanyelvi és kommunikációs képességek pozitív változásának mértéke a kutyával asszisztált foglalkozások hatására

Az anyanyelvi és kommunikációs képességek kapcsán egy további nyitott kérdésben olyan konkrét egyéni esetek leírását kértem a válaszadóktól, amelyben kiemelkedően megvalósult azok fejlesztése a kutya bevonásával. A 48 válaszból 2-en nem válaszoltak, 8-an azt rögzítették, hogy nem tudnak ilyen esetről beszámolni, 11-en pedig nem egyéni, konkrét esetet mutattak be, hanem általánosabb megfogalmazásban közölték, hogy a kutya miért van jó hatással a csoportra („A kutyának könnyebben megnyílnak a gyerekek.”), illetve általános feladatokat, játékokat írtak le, mint például a mondókázás a kutyával. Érkezett egy válasz, amely ugyan nem egyedi esetről számolt be, mégis kivételes tartalommal bír, amelyben arról számolt be a (véltetően nemzetiségi) pedagógus, hogy a kutya volt a kommunikációs híd a magyarul nem tudó gyermekek esetében. A releváns tartalmat közlő válaszadók közül 15-en számoltak be olyan esetről, amelyben a gyermek egyáltalán nem beszél / alig beszél / halkan beszél / szelektív mutista / csak suttogva beszél / autista és a kutya hatására megszólalt, hangosabban beszélt vagy bele merte sügni a kutya fülébe a választ.

A többi válasz valóban konkrét, kiemelkedő eseteket rögzített, amelyből néhányat idéznék is:

„A csoport egyik kisfiúja műtéti beavatkozáson esett át, a hallásával volt gond. Ezt követően érzékenyebbé vált a hallásészleléssel kapcsolatos feladatok elvégzésére, kifejezetten elhatárolódott ezektől. A halláspercepció fejlődésének elősegítése azonban rendkívül fontos az anyanyelvi képességek alakítása szempontjából. A kutyás foglalkozásokon nem lépett ki ezekből a tevékenységekből, kifejezetten kedvelte például a Sötétben a hangerdőben játékot, ahol mindig vállalt szerepet. A kutyus ugatásával eredményesen tudott tájékozódni a térben bekötött szemmel is.”

„Egy egyszerű játszós alkalomra mentünk a kutyával, amikor nem voltak konkrét célok, a gyerekek az udvaron játszottak a kutyával, amikor felfigyeltünk rá, hogy egy kisfiú a kutya mellett ül és beszélget vele. Nincs bizonyított betegsége a fiúnak, mégsem szólalt meg az óvónők szerint az elmúlt 1 évben mióta a csoportba jár. Az alkalom után hetekig még nem beszélt emberekkel, csak mindig egyedül a kutyával, aztán egy idő után a kutya társaságában már társaihoz is hozzászólt. Ez 2 éve volt, most már a kutya jelenléte nélkül is beszélget bárkivel.”

„Egy F84, F79 BNO kódú, számos prekonvencionális viselkedési formát produkáló, nem beszélő kisfiú, aki kezdetben (és néha jelenleg egy év terápiás folyamat után is) félt a kutyától, megtanulta elkérni a vezetőtől a kutya labdáját, megtanulta jutalom falattal kínálni a kutyát, és finoman simogatni.”

„Egy, a foglalkozások alkalmával félrevonuló, a szociális kapcsolatokat elutasító gyermek eleinte kizárólag az egyik kutyával volt hajlandó interakcióba lépni. Egy idő után hajlandó volt a vezényszavak használatára is. Néhány alkalom után pedig képes volt más gyermekekkel együtt részt venni a kutyás feladatokban.”

"Gyógypedagógiai szegregált csoportjainkban a kis előrelépéseknek is nagyon örülünk. Köszönéskor megsimogatta és szólt a kutyához a taktilisan érzékeny, alig beszélő SNI gyermek."

Egy kétkimenetelű zárt kérdésben feltártam, hogy volt-e olyan eset, amelyben a kutya jelenléte destruktívan hatott volna a fejlesztés eredményességére. A 48 válaszból 2 válasz érkezett az „igen” lehetőségre, azonban mivel egy további nyitott alkérdésben rákérdeztem, hogy mi váltotta ki azt, hogy a kutya jelenléte így hatott a fejlesztés folyamatára, és itt az egyik válasz az volt, hogy „A gyerekek szeretik az állatokat”, így vélhetően az illető valójában nem

tapasztalt ilyen esetet. Tehát 1 óvodai dolgozó tapasztalt ilyet, ő azonban az alkérdésre nem adott érdemleges választ. A többi 47 válaszadó nem találkozott ilyen esettel.

Ezt követően egy nyílt kérdésben kértem, hogy soroljanak fel 3 olyan csoportos tevékenységet/játékot, amelyek során szerintük kiemelten megvalósult az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése a kutyával asszisztált foglalkozáson. Erre a kérdésre 6-an nem válaszoltak, 5-en pedig nem tudtak ilyen játékokat megnevezni. 11 válasz pedig nem tartalmazott releváns információt. A prekoncepcióim alapján előzetesen 8 csoportot szerettem volna elkülöníteni az anyanyelvi és kommunikációs játékokon belül, azonban a kapott válaszokhoz igazítva 7 kategóriába soroltam be a válaszokat, amelyeket a 9. számú diagramon szemléltettem. Ez alapján jól látható, hogy a legtöbben szókincsgyarapító játékokat tudtak megnevezni. A legnépszerűbb példák az új parancsszavak megtanulása, a vezényszavak alkalmazása, a trükk-kérés és a kutya irányítása/vezetése szavakkal volt. Ezek mellett megjelentek a tematikus szókincsbővítések (például: külső tulajdonságok, kutya testrészei, színek, öltözködés, állatok), a képekhez kapcsolódó szavak gyűjtése, a szólánc és a szódominó is. Összességében nagyon sok érdekes, kreatív válasz érkezett ezen a kategórián belül. A második legnépszerűbb játéktípus a mondat-és szövegalkotást fejlesztő anyanyelvi játékok voltak. Visszatérő elem volt a beszélgetés képekről, a mesedramatizálás a kutyával, mesélés a kutyáról, bemutatkozás, élmények megosztása a kutyával, szociális rutin (köszönés) kialakítása a gyermekeknél. Érdekes példaként megemlíteném még a „fekete-fehér-igen-nem” játékot. A további 5 kategóriába kevesebb játékötlet érkezett, de mindenképp kiemelném a kölesgolyó/jutalomfalat fűjását, mint visszatérő elemet, mely egyszerre légzőgyakorlat és a beszédszervek ügyesítésére is alkalmas. A fonémahallás, valamint a hallásfejlesztő gyakorlatok között leginkább az állat- és egyéb hangok utánzása jelent meg. A közös verselésre, mondókázásra, énekes játékokra szintén több példa is érkezett, amivel gyakorolhatják a gyermekek a mondatfonetikai eszközök használatát és észrevétlenül fejlődhet a szókincsük is. Nonverbális kommunikációs játékokra egy példa érkezett, amely az „Amerikából jöttem...” játék volt.

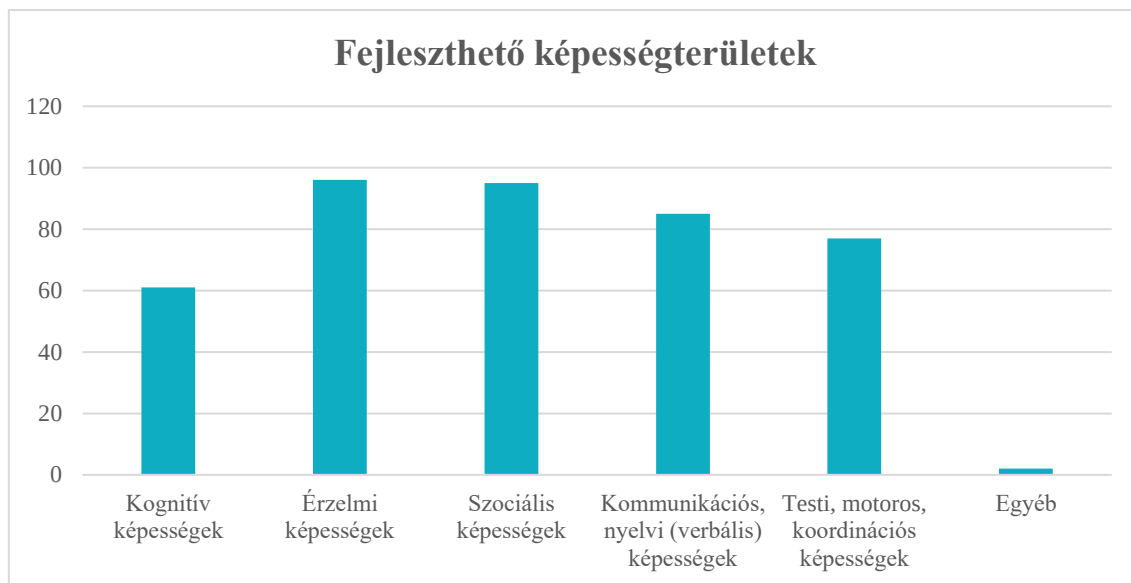

9. diagram: Az anyanyelvi játékok előfordulása a kutyával asszisztált pedagógia keretein belül

Kérdőívem utolsó panelje előtt egy kétkimenetelű zárt kérdést tettem fel a kitöltőknek, amely azt méri fel, hogy eredményesnek tartják-e az együttműködést a felvezetővel a fejlesztési célok elérése kapcsán, melynek eredménye egy 100%-os igen lett, így a nemleges válasz nyitott alkérdése (Milyen tényezők hátráltatták a fejlesztési célok eredményes elérését a kutya felvezetőjével való együttműködése során?) nem került kitöltésre.

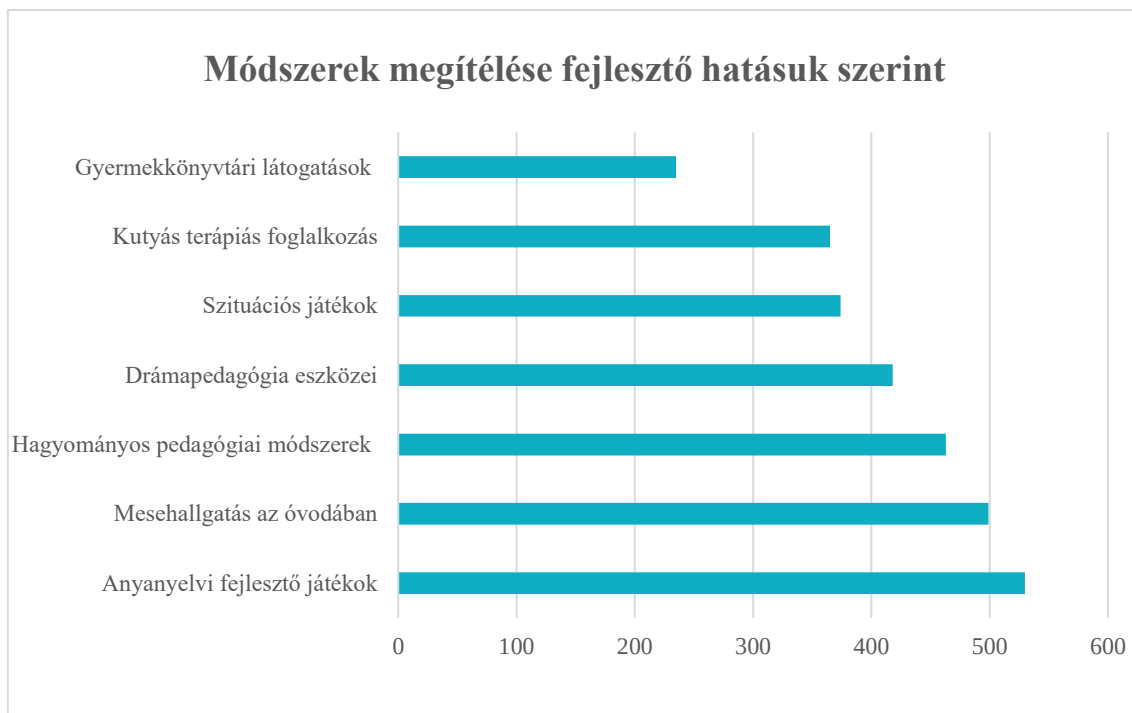
Az utolsó két kérdést ismét mind a 103 kitöltő megválaszolta, tehát azon személyek véleménye is beletartozik, akik nem vettek még részt kutyás terápiás foglalkozáson.

Az első kérdés egy félig zárt feleletválasztós kérdés volt, melyben kikértem a véleményüket arról, hogy megítélésük szerint mely képességterületek fejleszthetők eredményesen a kutyával asszisztált foglalkozás keretein belül. A válaszadók közül 51 fő bejelölte mind az 5 képességterületet. Az „Egyéb” kategóriában a felelős állattartás, állatokhoz való viszony jelent meg. Az alábbi ábra jól mutatja, hogy a legtöbben az érzelmi és a szociális képességek fejlesztését tartják kiemelkedően eredményesnek:

10. diagram: A kutyával asszisztált foglalkozásokon eredményesen fejleszthető képességterületek

Kérdőívem utolsó kérdése egy rangsoroló kérdés volt, melyben 7 módszert/tevékenységet kellett felsorakoztatnia az adatközlőknek aszerint, hogy milyen mértékben segítik elő az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztését. Hogy az eredményeket megfelelően szemléltetni tudjam, a besorolás szerinti helyeknek súlyozást adtam (1. hely: 7 pont, 2. hely: 6 pont, ... 7. hely: 1 pont), majd a kitöltők számát ezzel a súlyozással szoroztam be. A kapott eredmények alapján jól látható, hogy az első helyen az anyanyelvi fejlesztő játékok helyezkednek el, tehát ezt tartják a legeredményesebb eszköznek az óvodai dolgozók. A kutyás terápiás foglalkozás az utolsó előtti lett a sorban, míg a gyermekkönyvtári látogatások az utolsó helyre kerültek. A kapott értékeket a következő diagramon tüntettem fel a könnyebb átláthatóság és értékelhetőség érdekében:

11. diagram: Módszerek megítélése fejlesztő hatásuk szerint

7. Következtetések

A kutatási eredmények alapján az alábbi fejezetben szeretném megválaszolni kutatói kérdéseimet, levonni következtetéseimet.

1. Mennyire mondható népszerűnek és elérhetőnek a kutyás terápiás foglalkozás napjainkban Magyarországon?

Első kutatói kérdésemre válaszolva a kutyás terápiás foglalkozás népszerűsége és elérhetősége Magyarországon megosztó témakör a kutatási eredményeim alapján. Az interjúmból kiderült, hogy Vivien (felvezető) már egészen elterjedtnek és elérhetőnek gondolja a kutyával asszisztált foglalkozásokat, ugyanakkor hozzátette, hogy még mindig sokat kell dolgozniuk az alapítványoknak a népszerűsítésén. Úgy gondolom, hogy a 72 szervezet, akik jelenleg aktívan képeznek ki terápiás kutyákat és látogatnak el velük különböző intézményekbe, már igen nagy elérhetőséget biztosítanak. Ezzel szemben a kérdőíves felmérésből az derült ki, hogy az óvodai dolgozók 91 százaléka úgy gondolja, hogy inkább nem érhető el ez a fajta fejlesztési lehetőség. Ezt alátámaszthatja az a tény is, hogy a válaszadók körülbelül 50%-a még nem vett részt egyáltalán ilyen foglalkozáson. Közülük a válaszukban többen is említették, hogy az intézményvezető, tagintézmény-vezető valószínűleg nem is tud erről a lehetőségről. Mások azt jelölték problémaként, hogy nem érhető el felvezető a közelben, azonban lehet, hogy csupán tájékozatlanság áll e válasz hátterében. **Összességében úgy vélem, hogy sokkal több óvodában lenne elérhető a kutyával asszisztált pedagógia hazánkban, mint azt alapvetően gondoljuk, de a lehetőség kihasználásához az óvodákban és iskolákban nagyobb népszerűsítésre lenne szükség. Sokkal több információt kellene tudniuk a pedagógusoknak ennek hatékonyságáról, pozitív eredményeiről.**

2. Mi jellemzi a kutyával asszisztált foglalkozást az óvodában?

Az állatasszisztált pedagógia az óvodában egy nagyon jó fejlesztési lehetőség. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt aényt, hogy ennek is tervszerűnek és tudatosnak kell lennie annak érdekében, hogy a gyermekek megfelelően fejlődjenek. Második kutatói kérdésem megválaszolásához szükséges megemlítenem, hogy kutatási eredményeim azt bizonyítják, **a kutyás terápiás foglalkozás megtervezése sajnos sok esetben a felvezetőre hárul**, az óvodapedagógusok csak részben, vagy egyáltalán nem vesznek benne részt aktívan. Ennek azonban egyáltalán nem így kellene történnie, hiszen a kutya felvezetőjének nem kell pedagógiai végzettséggel rendelkeznie. Az elméleti háttérben is rögzítettem, hogy terápiás kutya felvezetőnek bárki, bármilyen végzettséggel jelentkezhet és vizsgálhat a kutyájával.

Ezért lenne nagyon fontos, hogy a foglalkozáson ő felvezetőként legyen jelen, aki ismeri a kutyáját, tudja őt irányítani, a pedagógus pedig tudjon a gyermekekre koncentrálni, hiszen ő van tisztában a csoport összetételével, dinamikájával és a gyermekek fejlesztésre szoruló képességeivel. Ennek tekintetében megdöbbentő volt, hogy a kérdőívem válaszadói 60%-ban úgy vélekedtek, hogy a felvezető dolga, hogy megtervezze a foglalkozást. A felvezető „kutyásítani” tudja a feladatokat, de alapvetően nem kell, hogy tisztában legyen azzal, mivel fejleszthetőek eredményesen az adott gyerekek. Emiatt az lenne az ideális, ha az óvodapedagógus megtervezné az alapkoncepciót, majd együtt alakítanának rajta a felvezetővel. Bármilyen újszerű pedagógiai módszerre gondolunk, azokat is valamilyen akkreditált továbbképzés keretein belül lehet elsajátítani. Úgy gondolom a kutyával asszisztált foglalkozás sem kivétel ez alól, hiszen a pedagógus ebben az esetben csak segítségül hívja a kutyát, mint „eszközt”.

Megfigyeléseim és az interjú alapján is kijelenthetem, hogy **az ilyen típusú foglalkozásokon elengedhetetlen a team munka.** Az a csoport, ahol a felvezető és az óvodai dolgozók között meg volt az összhang és mindenki hozzátette részét a foglalkozáshoz, sokkal gördülékenyebb, szervezettebb és eredményesebb volt. **A team munkába nem csak a közös tervezés tartozik bele, hanem az is, hogy a felnőttek is aktívan részt vesznek a foglalkozás feladataiban és megvalósításában.** Azt is tapasztaltam, hogy a felvezetőnek nagyon nehéz dolga van, ha egyszerre kell irányítania a foglalkozást, figyelnie a gyermekeket és még a kutyát is. Itt megemlíteném, hogy a kérdőíves válaszokból és a megfigyeléseimből is kiderült, hogy **több esetben előfordul, hogy az óvodapedagógus a felvezető is egy személyben,** annak ellenére, hogy hivatalosan ez így nem valósulhatna meg. Véleményem szerint, ez így még mindig jobb megoldás, főképp abban az esetben, ha a többi óvodai dolgozóval eredményesen megvalósul a team munka, mint ha csak a nem pedagógus végzettségű felvezető vezetné egy személyben a foglalkozást.

Az óvodai kutyás terápiás foglalkozások **felépítésüket tekintve nagyon hasonlóak.** A keretek egészen adottak, megjelennek állandó, bevett gyakorlatok, feladatok, amelyeket minden felvezető szívesen alkalmaz. A megfigyeléseim során a köszönés, elköszönés, pórázon sétáltatás, jutalmazás, kutya zsákjából való húzás állandó elemek voltak. Vivien az interjúban is említette, hogy ezek a feladatok a kutya terápiás vizsgáján is megjelennek, így előszeretettel alkalmazzák a későbbiekben is.

A kutyás terápiás foglalkozáson alkalmazott **leggyakoribb pedagógiai módszerek** a megfigyelési naplóim alapján a beszélgetés, az együtt játszás, a segítségnyújtás, a magyarázat és a biztatás módszerei.

A foglalkozások során a kutyák igényeit sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Éppen ezért fontos, amit Vivien is említett az interjúban. Egyrészt minden felvezető tisztában van a saját kutyája képességeivel és igényeivel, ennek függvényében tudja bevonni a kutyát a feladatokba, másrészt pedig **alapelv minden foglalkozás megtervezésénél, hogy aktív és passzív résztvevő is legyen a kutya.** Az elméleti háttér egyik alfejezete is ennek fontosságára világít rá. Nagyon fontos, hogy ne hajtsuk túl a kutyát, legyen ideje pihenni. Ilyen feladatokra tökéletes példa a megfigyeléseken tapasztalt helyben maradásos feladatok. Ezeknél a kutya csak motivációs erőként várja, hogy a gyermek például végig érjen az akadálypályán vagy belefűjja a karikába a zsenília golyót. Az aktív szerepvállalás sem marad el, a lehetőségek tárháza végtelen. Minden feladatot lehet „kutyásítani”, csak egy kis kreativitás kell hozzá.

Ehhez a kutatói kérdéshez kapcsolódva kiemelnék még egy utolsó gondolatot, ugyanis a kérdőíves kutatás egyik kérdése a kutyás terápiás foglalkozás elsődleges célját vizsgálta az óvodai szintén, amelyre a válaszadók több mint 80%-ban a képességfejlesztést nevezte meg az örömszerzés helyett. Az interjúm során azonban pont ellenkezőleg értelmeztem Vivien szavait. Nem mindegy ugyanis, hogy állatasszisztált terápiáról vagy állatasszisztált pedagógiáról beszélünk

3. Milyen módon valósulhat meg az óvodáskorú gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztése kutyával asszisztált pedagógia keretein belül?

Az utolsó kutatói kérdésem megválaszolásához leginkább a megfigyeléseim és a kérdőívem eredményeit tudom felhasználni. **A megkérdezettek 50%-a nagymértékű pozitív változást figyelt meg a gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képességeinek fejlődésében a kutyás terápiás foglalkozás hatására.** A rögzített egyéni esetek is ezt támasztják alá, hiszen nagyon sokszor jelent meg a kutya kulcsfontosságú motiváló tényezőként. A feladatok, játékok tekintetében elmondható, hogy a lehetőségek tárháza egyre bővül. Vivien az interjú során beszámolt arról, hogy ma már nagyon sok alapítvány, szervezet ad ki tematikus, fejlesztő feladatgyűjteményeket. Ezekből bárki inspirálódhat és meríthet ötleteket, hogy eredményesen megvalósulhasson az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése kutyával asszisztált pedagógia keretein belül. Az óvodai dolgozók leginkább szókincsgyarapító, valamint mondat- és szövegalkotást fejlesztő anyanyelvi játékokat nevezték meg a kérdőívben. **A megfigyeléseim és az interjúm is azt támasztották alá, hogy az anyanyelvi és kommunikációs képességek fejlesztésén belül ez a két részterület alakítható a legkönnyebben és szinte észrevétlenül a kutya bevonásával.** A feladatgyűjtemények azonban tartalmaznak ötleteket, példákat az

anyanyelvi játékok többi területére is, tehát ez is azt támasztja alá, hogy fejleszthető eredményesen ez a képességterület ilyen módon. Konkrét játékpéldákat volt lehetőségem megfigyelni az óvodai látogatásaim során. Rendszeresen megjelentek a történetalkotások, képekről mesélés, verselés, mondókázás mint anyanyelvi fejlesztő játékok. Kiemelném, hogy magam is tapasztaltam és a kérdőívben az óvodai dolgozók is beszámoltak olyan esetekről, amelyben a gyermek nem beszél vagy valamilyen verbális kommunikációs problémával küzd és a kutya hatására megszólal, kimond egy szókezdeményt, ami hatalmas áttörés, előrelépés egy óvodáskorú gyermeknél.

A kutatásom készítése közben egy érdekes párhuzamra lettem figyelmes, ugyanis több ponton is megjelent a kutya kulcsfontosságú szerepe a kapcsolatteremtésben. Először a szakirodalmi áttekintés során lettem figyelmes egy nagyon kifejező mondatra, majd ahhoz nagyon hasonló tartalommal bíró választ emelhettem ki az interjúmból és a kérdőívemből is. Az alábbi táblázatban szeretném idézni ezeket:

Babos Edit (2013, 64.)	Interjú alanya	Kérdőív adatközlő
<i>„Az állat hídszerepet tölt be a felnőtt és a gyerek között.”</i>	<i>„Azt szoktuk mondani, hogy a kutya egy szociális katalizátor, mert egészen jól hidat képez emberek között.”</i>	<i>„..., mert a kutya szociális katalizátor, hidat teremt gyermek és gyermek között, gyermek és pedagógus között.”</i>

4. táblázat: A kutya kulcsfontosságú szerepe

Az óvodáskorú gyermekek között is egyre többen rendelkeznek valamilyen viselkedési-, vagy beilleszkedési nehézséggel, esetleg autizmussal, így az ő esetükben még fontosabb, hogy egy teljesen független, elvárások nélkül rendelkező fél legyen az, aki segíti a fejlődésüket. Folyamatosan oldódnak a kutya hatására, a gátlásaik eltűnnek és így lassan az emberekkel is képesek lesznek tartalmas és eredményes szociális kapcsolatot teremteni.

8. Összegzés és kitekintés

A kutatásom az állatasszisztált pedagógia, azon belül is a kutyával asszisztált pedagógia témáját járta körül. A kutatói kérdéseim arra irányultak, hogy Magyarországon az óvodákban mennyire elterjedt a kutyával asszisztált foglalkozás, milyen megvalósulási feltételei vannak, illetve eredményesen fejleszthető-e a gyermekek anyanyelvi és kommunikációs képessége ily módon. A célom eléréséhez kevert módszerű empirikus kutatást végeztem. A megfigyeléseket bonyolítottam le két óvodában, az interjúmat egy terápiás kutya felvezetővel készítettem, a kérdőívem mérőanyagát pedig óvodai dolgozók töltötték ki.

A vizsgálatom során arra a következtetésre jutottam, hogy ugyan lenne lehetősége az óvodai csoportoknak részt venni kutyával asszisztált foglalkozásokon, mégsem eléggé elterjedt ennek a fejlesztési lehetőségnek az eredményessége. A foglalkozások megvalósulását tekintve a legkiemelkedőbb következtetésem az volt, hogy az óvodapedagógusok nagy része nem olyan mértékben vesz részt a tervezési folyamatban, mint az elvárható lenne. Kutatásomban alátámasztottam, hogy a kutyás terápiás foglalkozás rendkívül hatékonyan fejleszti a gyermekek bizonyos kompetenciáit, többek között az anyanyelvi és kommunikációs képességeiket is tudatos tervezés mellett.

Kutatási eredményeim alapján úgy vélem, hogy nagyon hasznos lenne az óvodák számára bemutató foglalkozásokat tartani a kutyával asszisztált pedagógia lehetőségéről, esetlegesen workshopok vagy hírlevelek segítségével informálni őket erről. Meglátásom szerint, amennyiben tájékozottabbak lennének az óvodai dolgozók, többen alkalmaznák ezt a típusú fejlesztési lehetőséget. A jövőben szeretném kutatásomat az általános iskolai szintén is lebonyolítani. Felmérném, hogy a kutyával asszisztált pedagógia alkalmazása népszerűbb-e ebben a közegben, milyen módon segíti a tanulási folyamat eredményességét a kutya bevonása, jelenléte.⁴

---

⁴ A kézirat lezárásának dátuma 2024. május 14.

9. Irodalom

- Alderton David (2008). *Eyewitness Handbooks - Dogs* (ford.: Molnár Katalin). Panemex.
- Alderton David (2013). *The Dog Decoder* (ford.: Kós Judit). GABO könyvkiadó.
- Aradvári-Szabolcs Mariann, Bonyárné Müller Katalin, Deutsch Krisztina, Kriszbacher Ildikó, Pöröcz Zsuzsa, Sasváriné Bojtó Anna, Sélleyné Gyuró Monika, Szabó Szilvia, Szekeresné Izsák Margit, Tigyiné Pusztafalvi Henriette & Váradyné Horváth Ágnes (2008). *Kommunikáció az egészségügyben*. Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar.
- Babos Edit (2013). Állatasszisztált terápia - Módszertani előtanulmány óvodáskorú gyerekek kutyával történő fejlesztésére. *Alkalmazott Pszichológia*, 13(3), 59–81.
- Bánszky Noémi, Kardos Edina, Rózsa Linda & Gerevich József (2012). Az állatok által asszisztált terápiák pszichiátriai vonatkozásai. *Pszichiatría Hungarica*, 27(3), 180–190.
- Buda Béla (1986). *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Animula Kiadó.
- Dankó Ervinné (2016). *Nyelvi- kommunikációs nevelés az óvodában*. Flaccus, Budapest.
- Filiatre, Jean Claude, Millot, Jean Louis & Montagner, Hubert (1986). New data on communication behaviour between the young child and his pet dog. *Behavioural Processes*, 12(1), 33–44.
- Galambos Katalin (1998). *A kommunikáció elmélete és gyakorlata II/1*. Janus Pannonius Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet.
- Gósy Mária (1997). *Beszéd és óvoda*. Nikol.
- Gósy Mária (2000). *A hallástól a tanulásig*. Nikol.
- Gyáni Gábor (2016). A kutya mint házi barát és protézis. *Korunk*, 27(9), 21–28.
- Hart, Lynette (1995). Dogs as human companions: A review of the relationship. In: Serpell, James (szerk.): *The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people*. Cambridge University Press. 161-178.
- Köböl Erika és Topál József (2012). Játék vagy munka? A kutyás terápia lehetőségei a tanulásban akadályozott gyermekek fejlesztésében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 40(2), 159–169.
- Loványi Eszter (2020). *A segítő kutyák szerepe a társadalmi integrációban – egy emancipatív kutatás eredményei*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar. Doktori (PhD) disszertáció.

- Molnár Edina (2019). Kutyával asszisztált óvodai foglalkozások. *GRADUS*, 6(3), 27–34.
- Molnár Marcell, Rudolf Zsófia, Szalai Katalin & Takács István (2015). *Állatasszisztált pedagógia és terápia*. Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar.
- Montágh Imre, Montághné Riener Nelli & Vinczéné Bíró Etelka (2002). *Gyakori beszédhibák a gyermekkorban*. Holnap Kiadó.
- Pászk Norbert (2019). Állatok hatása az emberek egészségi állapotára. *Egészségtudományi Közlemények*, 9(2), 32–36.
- Pechan Eszter (2020). Kutyával asszisztált foglalkozások lehetőségei a fejlesztő munkában. *Katolikus Pedagógia*, 9(1-2), 59–69.
- Seper Jenő, Montágh Imre & Vincze Tamásné (1970). *A gyakori beszédhibák*. Tankönyvkiadó.
- Subosits István (2002). „Szép szónak nem szegik szárnyát” *A helyes beszéd*. Logopédia Kiadó.
- Szinák János, Veress István & Sárkány Pál (1995). *Nagy kutyalexikon*. Dunakanyar 2000.
- Topál József & Hernádi Anna (2011). Gyógyító állatok: tudomány vagy kuruzslás? *Magyar Tudomány*, 172(6), 678–686.
- Topál József & Mlinkó Renáta (2004). Terápiás. In: Reményik László *Ezermester kutyák*. Hungarovox Kiadó. 128–135.
- Tóthné Babos Edit (2017). *Állatasszisztált terápia hatékonyságvizsgálata és alkalmazási lehetőségei gyermekeknél*.
- Zrinszky László (1993). *Bevezetés a pedagógiai kommunikáció elméletébe*. Nemzeti Tankönyvkiadó.

Jogszabályok

27/2009. (XII. 3.) SZMM-rendelete a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0900027>.
SMM Megtekintés: 2023. május 14.

Internetes hivatkozások

- (1) Vanacore, C. B. (2019). *dog* | History, Domestication, Physical Traits, & Breeds. In Encyclopædia Britannica. Megtekintés: 2023.08.29. <https://www.britannica.com/animal/dog>
- (2) Illés Anett (2006). *AI módszer a kutyás terápiában*. Megtekintés: 2023. 08. 22. (<https://mek.oszk.hu/03800/03851/>)
- (3) *Volhard Dog Training and Nutrition: About Us*. Megtekintés: 2023.08.31. https://www.volhard.com/pages_about-us.html
- (4) *Choosing Your Puppy (PAT) | Volhard Dog Nutrition*. Megtekintés: 2023. 05. 10. <https://www.volharddognutrition.com/choosing-your-puppy-pat/>
- (5) Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség Egyesület honlapja. Megtekintés: 2023. 05. 10. <https://matesze.hu/>
- (6) *Terápiás kutya*. NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület. Megtekintés: 2023.08.31. <https://segitokutya.net/segitokutya-kepzes/terapias-segito-kutya/>
- (7) Kutyával Egy Mosolyért Alapítvány honlapja. Megtekintés: 2024. 03. 03. <https://kutyavalegymosolyert.hu/alapitvany/kema-home/>

10. Mellékletek

1. számú melléklet – Köszönetnyilvánítás

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani a konzulensemnek, aki lehetővé tette a kutatásom létrejöttét. A két évig tartó közös munka során rengeteg időt és energiát szentelt ennek a dolgozatnak. Hálás vagyok a sok pozitív visszajelzésért és az építő jellegű kritikákért, melyekkel arra ösztönzött, hogy még jobb lehessen a kutatásom. Szerencsésnek érzem magam, amiért ilyen nyitottan állt a témafelvetésem és ötleteim elé, melyekből közösen tudtunk elkezdni kialakítani egy végső koncepciót.

A megfigyeléseim nem jöhettek volna létre Kresz-Tóth Vivien és Németh Edit közreműködése nélkül, így hálával tartozom nekik is. Amellett, hogy lehetővé tették munkájuk megfigyelését, segítették a személyes szakmai fejlődésemet is további tanácsaikkal, kérdéseim megválaszolásával. A megfigyelési alkalmakon kívül szabadidejükben is segítették a munkámat. Viviennek külön köszönöm, hogy időt szakított az interjúmban való részvételre, a tartalmas és segítőkész válaszára.

Köszönöm az intézményvezetőknek Lippai Csabánénak és Tóthné Schiebelhut Líviának, hogy engedélyezték a megfigyeléseim lebonyolítását intézményeikben. Hálával tartozom az óvodai foglalkozásokon részt vevő óvodapedagógusoknak és dajkáknak is, akik szívélyesen és segítőkészen fogadtak.

Továbbá szeretném megköszönni a kérdőívem adatközlőinek, hogy időt szántak kérdőívem kitöltésére, ezzel is hozzájárulva kutatásom eredményességéhez.

Köszönöm a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, valamint az Illyés Gyula Könyvtár könyvtárosainak a témához illeszkedő szakirodalmak megtalálásához nyújtott segítségüket.

Végül, hálával tartozom a családomnak és a páromnak a támogatásukért és segítségükért, amivel hozzájárultak a munkámhoz.

2. számú melléklet – Diagramok jegyzéke

1. diagram: Az óvodai dolgozók munkaköre	24
2. diagram: Hány éve foglalkoznak óvodáskorú gyermekekkel az óvodai dolgozók?	25
3. diagram: Miért hatékony a kutyák bevonása a gyermekek fejlesztésébe?	36
4. diagram: A kutyával asszisztált foglalkozások elérése óvodák számára Magyarországon..	37
5. diagram: Miért nem vettek eddig részt kutyával asszisztált foglalkozáson?.....	38
6. diagram: Szempontok a kutya és a felvezetője kiválasztásakor.....	39
7. diagram: A foglalkozások megvalósulásának gyakorisága.....	40
8. diagram: Az anyanyelvi és kommunikációs képességek pozitív változásának mértéke a kutyával asszisztált foglalkozások hatására	42
9. diagram: Az anyanyelvi játékok előfordulása a kutyával asszisztált pedagógia keretein belül	45
10. diagram: A kutyával asszisztált foglalkozásokon eredményesen fejleszthető képességterületek	46
11. diagram: Módszerek megítélése fejlesztő hatásuk szerint	47

3. számú melléklet – Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az intézmények elhelyezkedése	25
2. táblázat: Az intézmények fenntartója	25
3. táblázat: Állítások értékelése.....	41
4. táblázat: A kutya kulcsfontosságú szerepe	51

4. számú melléklet - Megfigyelési napló (Mohács)

Intézmény neve: Meixner Ildikó Egységes Gyógypedagógiai és Módszertani Intézmény, Mohács

Csoport: Összevont csoport a két óvodai csoportból (*autista és középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek*)

Létszám: 9

Felnőttek száma: 5 (3 pedagógus, 2 dajka)

Helyszín: csoportszoba

Időpont: 2024.01.16.

Időkeret: 30 perc

Kutyák száma: 1 (Nutella, a spániel, aki 5 éve terápiás kutya)

Felvezetők száma: 1

Ki tartja? A kutya felvezetője, aki egyben gyógypedagógus is

Téma: disznóvágás

Eszközök: képek a mese felidézéséhez, képek a malac testrészeihez, nagy kép egy egész malacról, plüss malac, zsámoly

Feladatok leírása:

Köszöntő kör: A gyermekek székeken ülnek félkörben, közöttük ülnek a dajkák és a pedagógusok is. Az egyik kisfiú nagyon tart a kutyáktól, neki fogni kell a kezét. A félkör közepén ül Nutella és a foglalkozásvezető. A közös éneklés közben mindenkit név szerint köszöntenek. Az éneklés után Nutella körbe megy és mindenki megsimogathatja.

Malac körbeadása: Ráhangolja a gyerekeket a malacos, disznóvágásos témára egy új plüssel. Röviden beszélgetnek róla, majd körbeadják.

Mondókázás, csiklandozás: Leülnek a gyerekek a szőnyegre a Nutella köré. A foglalkozásvezető elmondja a mondókát, hogy felidézze a gyermekeknek. Átismétlik a mutogatást hozzá és elmagyarázza, hogy mikor kell a Nutellát megcsikizniük.

*Komámasszony,
Nem látott egy kismalacot?
Itt a nyoma, ott a nyoma,
Emitt meg a csiklandója.*

Simogató: Állatneveket sorol a foglalkozásvezető, és amikor a *malacot* hallják a gyerekek, megsimogathatják a Nutellát.

Párkereső: Visszaülnek a gyerekek a székre. Nutellára hám kerül. A hámban képek vannak. A Három kismalac mesét idézik fel képek segítségével. Miután átismételték a mesét az összes kép lekerül a szőnyegre egymás mellé. Ezután a gyerekek egymás után húznak egy-egy képet a hámból, kimondják, hogy mi van rajta és megkeresik a párját a szőnyegen.

Pórázon sétáltatás: A gyerekek kiülnek a székekkel egy sorba a szőnyeg szélére. A szőnyeg egyik feléből a másikba kell átsétáltatniuk a Nutellát. Az egyik kezükben a pórázt kell tartaniuk, a másikban pedig a malac testrészét. A gyakorlatban ez így néz ki: Odasétálnak az egyik zsámolyhoz, leültetik a kutyát. A malac egyik testrészét kihúzzák egy kupac kép közül, majd hangosan is kimondják, hogy mi az. Ezután átsétálnak a másik zsámolyhoz a kutyát pórázon vezetve, leültetik, majd megkeresik a teljes testes malac képen, hogy hol van az a testrésze és odahelyezik a képet. Aki szeretne, adhat jutalomfalatot a kutyának.

Feladat leírás, idő	Módszerek	Felvezető kommunikációja	Gyermek kommunikációja	Nonverbalis jelek	A kutya aktív résztvevő?	egyéb észrevétel
9:00 Köszöntő kör	példamutatás, dicséret	artikuláltan énekel, mindenkinek egyével megsimogatja a fejét, amikor az ő nevét éneklék.	A dalt közösen éneklék el. Kurjongatnak, kifejezik az örömlüket, van, aki köszön is.	megsimogatják a Nutellát A felős kisfiú is megsimogatja segítségül.	aktív	
Malac körbeadása	utánzás (róf-rof), beszélgetés, jóvítás	<i>Milyen színű a malac? Emlékeztek a másik piliss malacra, ami a csoportban van? Adjuk körbe a malacot.</i> Utast és kérdez is	Artikuláltan, hangsúlyozva mondja a mondókat. Hallan szölija meg a gyereket, hogy ne bántsa a Nutellát. <i>Mondjuk el meg egyszer közösen!</i>		passzív	
9:08 Mondókázás	modellnyújtás, bemutatás, ösztönzés	Artikuláltan, hangsúlyozva mondja a mondókat. Hallan szölija meg a gyereket, hogy ne bántsa a Nutellát. <i>Mondjuk el meg egyszer közösen!</i>	van, akinek megjön a beszédkezdve és hangosan, többé-kevésbé artikuláltan mondja a mondókat		aktív	
Simogatás	bemutatás, ismétlés	Artikulál, hangsúlyoz, ismétli a malacot többször is	az egyik kislánynak megjön a beszédkezdve és folyamatosan állatokat sorol, miközben a felvezető másikat mond	simogatás	aktív	lassú a gyerekek reakciója, a segítő is kihangsúlyozza a malacot és odavezetik a gyerekek kezét a kutyára, hogy megsimogassák
Párkereső	beszélgetés, szemléltetés, biztatás, dicséret, gyakorlás, ismétlés, segítségadás	<i>Kik voltak a mese szereplői? Miből építeték a házat? Mi van a képen? Hol van a párja? Kérdésekkel segíti a gyerekeket.</i>	Segítséggel szívesen válaszolnak a gyerekek. Együtt számolják hangosan a három malacot. Inkább egyszavas válaszokat adnak, azt is a képek segítségével.		aktív	A segítő válaszolnak legelőször és a gyerekek megismétlik. Segítenek kiszéni a hámol a képeket. Van, akinek a párkeresés sem megy, őt vezeték.
9:20 Pörizson sétáltatás	bemutatás, dicséret, ösztönzés, segítségnyújtás	<i>Mit mondasz a Nutinak? Melyik testrésze ez a malacnak? És az necked hol van? Adsz egy jutalomfalatot a kutyának? Kérlek ne siess ennyire.</i>	<i>Gyere Nuti! Uti! Ez egy korona! (a malac patája) Ez a malac füle.</i>	Amelyik kisfiú fel, ő is megfogja a pörizt és átvezeti, de legalább 1-1,5 méter távolságot tart a kutyától. Van, aki nem mondja ki a parancsszavakat, csak simogatja a kutyát. Többet rázzák a fejüket, vagy elfordulnak, hogy nem szeretnének falatot adni a kutyának.	aktív	Minden gyereket segítenek a jó helyre tenni a testrészeket, sokszor kimondják helyetük, hogy mi az. Van, akinek fogni kell a kezét sétálás közben.
Elköszönés, elpakolás	értékelés	<i>Köszönöm, hogy ilyen ügyesek voltatok. Kérlek, fogjatok meg egy székot és tegyétek a helyére.</i>				Összességében: itt sokkal jobban részt vettek a foglalkozáson a segítő, nagyobb volt a csapatmunka.

5. számú melléklet - Megfigyelési napló (Pécs)

Intézmény neve: Apáczai Óvoda 2. számú, Cifra Palota épület

Csoport: Pillangó - középső csoport – vegyes (6-an mennek iskolába ősztől)

Létszám: 16 (3 fiú, 13 lány)

Felnőttek száma: 1 óvodapedagógus, 1 dajka, 2 felvezető

Helyszín: tornaszoba

Időpont: 2024. 02. 26.

Időkeret: 55 perc

Kutyák száma: 2 (Samu, a border collie és Enzo, a spániel, aki még csak tanul)

Felvezetők száma: 2

Ki tartja? Az egyik felvezető

Felépítés: köszöntés, fogócska, taktilis fejlesztő feladat, pórázon sétáltatás, bátorságpróba, elköszönés

Feladatok leírása:

Köszöntő kör: A gyerekek felállnak a padról és egy kört alakítanak. A kör közepén belül körbemegy a két kutya és köszöntik őket a gyerekek, közben beszélgetnek velük a felvezetők.

Fogócska: Terpesz fogó kutyásítva. A kutyák bújnak át a gyerekek lábai alatt. Minden körben két fogót választanak.

Taktilis érzékelés: Akadálypályás feladat, de most nem a nagymozgáson van a hangsúly. A gyerekek mezítláb mennek végig a pályán. Egy karikából indulnak a gyerekek egyesével, a többiek a padon ülnek és várnak a sorukra. Az első feladat egy hosszú, viszonylag keskeny, redős egyensúlyozó lépkedő. (Csak egymás elé rakva fér el a gyerekek lába, tehát tényleg keskeny.) Amikor végig értek, felszednek az egyik lábfejükkel, ujjaikkal egy zsenília golyót és beteszik a műanyag pohárba. A kezükkel nem segíthetnek. Ezután megfogják a poharat és a golyót belőle beleöntik az Enzo táskájába. Tovább haladva különböző felületeken kell átsétálniuk. Érdes, szúrós, szivacsos, puha és kavicsos felület van egymás mögé lepakolva. Ha ezen áthaladtak ismétlődik a golyós feladat, csak a Samu táskájába helyezik bele a golyót.

Végül, egy nagy fehér lapra körberajzolják a lábukat és belerajzolják a jelüket. A pályán egyszerre két gyerek tartózkodhat, a többiek ülnek.

Pórázon sétáltatás: Minden gyermek megfogja a hosszú pórázt és a felvezető vezetésével sétáltatják a teremben körbe-körbe a Samut. Amikor az Enzo ugat, mindenki megáll és leguggol, újabb ugatásra mennek tovább.

Bátorságpróba: A gyerekek lefeksznek a földre és jutalomfalat kerül az egyik testrészükre. Elengedik a két kutyát, akik megeszik a falatokat a gyerekekről.

Elköszönés: Körbe állnak a gyerekek, belül a kutyákkal. A két kutya körbe megy és mindenki elköszönhet tőlük, megsimogathatják őket.

Feladat, idő	Felvezető kommunikációja	Gyermek kommunikációja	Módszerek	Nonverbális kommunikáció	Kutya aktív/passzív	Egyéb
9:18 Köszöntő kör	utasítások, eldöntendő kérdések, kifejtős kérdések, felszólítás <i>Gyertek, álljunk egy nagy körbe!</i> <i>Szeretnék egy kört látni.</i> <i>Meséljétek a Samunak valamit, miközben megsimogatjátok.</i> <i>Simízd meg az Enzot!</i> <i>Milyen volt a szülinapi buli?</i> <i>Milyen mesét néztetek? Hogy éreztet magad?</i> <i>aki nem tud mesélni semmit, kérdésekkel segítenek neki:</i> <i>Mithez lenne kedved a hétévén?</i>	többnyire egész mondatokban beszélnek, amikor elkezdnek mesélni visszakerdezésre egy szavas válaszokat adnak, használnak megszólítást: <i>Édit néni!</i> <i>En már voltam játszótéren.</i> <i>Nagy szurit kaptam.</i> <i>Cipőhobban voltunk és sminkeltünk anyával.</i> <i>Elmegyünk apával a Minipolisba.</i> - Mikor mész? - Holnap! - Nem lehet, hogy hétévén mentek? - Ja, de!	beszélgetés, biztatás, javítás, fegyelmzés	simogatás ölelés fejrázás	aktív	amíg mindenki megsimogatja a kutyákat, a többiek kettesével, hármasával beszélgetnek tovább a hétévéről, mesékről
9:26 fogócska	utasít, kér <i>Az első két fogó a Jázmin és a Lotli lesz.</i> <i>Álljatok meg, fogót cserélünk.</i> <i>Kérlek, ne föld meg a Samut!</i>	<i>Akkor szabadulunk ki, ha az Enzo átbújik a lábunk alatt!</i> <i>Megvagy, megfogtálak!</i>	beszélgetés magyarázat utasítás keres fegyelmzés együtt játszás bemutatás magyarázat dicséret segítségnyújtás biztatás fegyelmzés	miközben átbújik a lábuk között, mindig megsimogatják a kutyát	aktív	az óvónők is fegyelmzik a gyerekeket, mert a futás hevében nagyokat sikongatnak, hangossá válnak
9:33 taktilis érzékelés feladat	kér, utasít, biztat, kérdez <i>Csücsüljétek le a padra!</i> <i>Mindenki leveszi a cipőt és a zoknit.</i> <i>Ez az Luca, gyere!</i> <i>Milyen színű filcet szeretnél?</i> <i>Rakd le a lábacskádat és rajzold körbe!</i>	<i>Fűj, nyál csöpögött a kutyából!</i> <i>Csúszik a harisnyám, nem tudok végigmenni ezen.</i> - Na gyere segítsek, fogom a kezéd. <i>En nem tudom lerajzolni a jelem.</i> <i>Cseresznye a jelem.</i>	magyarázat utasítás keres peldaadás	simogatás ölelés	passzív	türelmesek a gyerekek, kívárlják a sorukat a padon beszélgetnek csendben
10:03 pórázon sétáltatás	utasít, magyaráz <i>A kezem mögött mindenki fogja meg a pórát!</i> <i>Enzo ugat, ha veszély van, akkor le kell guggolni.</i> <i>Megtalál a farkas, ha ilyen hangosak vagytok.</i>	<i>Itt a farkas!</i> <i>Vigyázzunk!</i>	magyarázat együttjátszás utasítás keres peldaadás	aktív	aktív	nevetnek, élvezik a játékot jól, hamar reagálnak a hang ingerre
10:08 bátorságpróba	<i>Na, fektüdjétek le a földre a bátorságpróba!</i> <i>Hova tegyem a falatot?</i>	<i>Hátamra.</i> <i>Hasamra.</i> <i>A szokásos helyre.</i>			aktív	
10:11 elköszönés	<i>Simogassátok meg a Samut, köszönjétek el tőle!</i>	<i>Szia simi Samu!</i>		simogatás	aktív	

6. számú melléklet – Interjúterv

INTERJÚTERV

1.) A tájékoztató és a beleegyező nyilatkozat átnyújtása az Adatközlőnek. A kutatás lebonyolítójának bemutatkozása, a téma ismertetése.

2.) Ráhangelő szakasz:

- Az Ön tapasztalatai szerint milyen ma az állatasszisztált pedagógia, azon belül is a kutya bevonásával megvalósuló fejlesztőtevékenységek helyzete és megítélése Magyarországon?
  - Hány állatasszisztált foglalkozást biztosító szervezetet tarthatunk ma számon Magyarországon?
  - Azon szervezet, amelyhez Ön is tartozik, milyen formában és rendszerességgel biztosítja a találkozás lehetőségét az óvodáskorú gyermekeknek a kutyás felvezetőkkel és kutyáikkal? Ezek a tevékenységek mutatnak azonosságot a többi hazai szervezet munkásságával?
  - Mennyire látja népszerűnek a kutyás foglalkozásokat a pedagógusok, illetve a szülők körében?
- Véleménye szerint már nevezhetjük az állatasszisztált pedagógiát bevett gyakorlatnak? Mikor terjedt el a módszertana a hazai nevelési-oktatási intézményekben?
- Melyik köznevelési szintén jelennek meg a kutyás felvezetők gyakrabban? Inkább az óvodákban vagy az iskolákban?

3.) Tartalmi kibontás:

- Kérem, foglalja össze néhány mondatban, hogy miként definiálná az állatasszisztált terápiát!
- Számos kutatás bizonyítja, hogy az állatasszisztált terápiával jó eredményeket lehet elérni a nevelés-oktatás folyamatában. Az Ön megítélése szerint miben rejlik ennek a sikeressége, különös tekintettel az óvodáskorú gyermekek esetében?

- Ön mióta tart kutyás foglalkozásokat? Egy héten hány órát dolgozik aktívan a kutyájával?
- Tapasztalatai szerint milyen mértékben befolyásolja a kutyás foglalkozások eredményességét például a csoport szervezeti formája, létszáma, a nemek aránya, a sajátos nevelési igényű gyermekek integrálása? Milyen további tényezőket sorolna még fel, amelyek megnehezítik, illetve megkönnyítik a kutyás fejlesztőtevékenység lebonyolítását egy óvodai csoportban?
- Vannak visszatérő elemei, egységei az óvodai szintén egy kutyás foglalkozásnak a csoport szerkezetétől és összetételétől függetlenül?
  - Ha igen, akkor melyek ezek?
  - Milyen forrásokat használnak a felvezetők a didaktikai folyamat tervezésekor? Van esetleg külön módszertani kézikönyv, játékgyűjtemény az Önök számára?
- A kutyás foglalkozás tervezési folyamatában milyen alapelveket kell figyelembe venniük az óvodáskorú gyermekek fejlesztő tevékenységeinek esetében?
- Milyen azonosságok és különbségek mutatkoznak meg a tervezésben egy hagyományos óvodai foglalkozás alakításához képest?
- Ki állítja össze a foglalkozás tervezetét?
- Az óvodapedagógus és a foglalkozásvezető között milyen formában valósul meg az együttműködés?
  - Mikor, milyen formában és mennyi alkalommal egyeztetnek?
  - Mi jellemzi az óvodapedagógus és a felvezető közötti kommunikációt?
  - Ön fontosnak tartja az együttműködést a csoport pedagógusaival a kutyás foglalkozás tervezésének, lebonyolításának és értékelésének szakaszában? Válaszát, kérem, indokolja!
- Mennyiben tér el a tervezés folyamata atipikusan fejlődő óvodáskorú gyermekcsoport esetében?
- Megítélése alapján a tipikusan fejlődő gyermekek anyanyelvi fejlődésében milyen változások figyelhetők meg a kutyás foglalkozásoknak köszönhetően?
  - Miben nyilvánul meg a legnagyobb változás/fejlődés?
  - Milyen tapasztalatai vannak e téren az atipikusan fejlődő gyermekek esetében?

- Vannak olyan tipikus feladatai/játékai a kutyás foglalkozásoknak, amelyek elősegítik az anyanyelvi és kommunikációs nevelést?
  - Ha igen, melyek ezek?

4.) Levezető kérdések:

- Az alábbi kártyákon fejlesztendő képességterületeket lát. Kérem, rangsorolja ezeket az alapján, hogy megítélése szerint az adott képességterület fejlesztése milyen mértékben valósulhat meg a kutyás foglalkozások során. Baloldalra tegye azt, amely Ön szerint a legeredményesebben fejleszthető a kutyás foglalkozások által, jobb oldalra pedig azt, amely alakítása a legkevésbé. Ha valamelyiknél nem tud dönteni, helyezze egymás fölé a két képességterületet tartalmazó kártyát. Kérem, a felállított rangsorát indokolja! (Képességterületek: 1. kognitív képességfejlesztés, 2. érzelmi képességek fejlesztése, 3. szociális készségek fejlesztése, 4. kommunikációs, nyelvi (verbális) képességek fejlesztése, 5. testi, motoros, koordinációs képességfejlesztés)
- Zárásként szeretnék megfogalmazni egy kijelentést. Kérem, egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelje ezt számomra úgy, hogy az „1=az egyáltalán nem ért egyet” vele, míg az „5=a teljes mértékben egyetért vele” választ jelenti. Kérem, indokolja az értékelését! Az állításom a következő: *„Minden óvodában szükség lenne rendszeres állatasszisztált foglalkozásokra, különös tekintettel a kutya bevonásával megvalósuló fejlesztőtevékenységekre.”*

5.) Köszönetnyilvánítás

7. számú melléklet – Interjú leirata

Interjú leirata

Az interjú készítésének időpontja: 2024. január 23.

Az interjú készítésének helyszíne: Meixner Ildikó Egységes Gyógypedagógiai és Módszertani Intézmény (7700 Mohács, Kórház utca 1-3.)

Az interjú időtartama: 46 perc

Az interjú rögzítésének módja: hangfelvétel

Kérdező: Schneringer Dorka Anna

Adatközlő: Kresz-Tóth Vivien

A saját tapasztalataid szerint milyen ma az állatasszisztált pedagógia helyzete és megítélése Magyarországon? Az állatasszisztált pedagógián belül a kutya bevonásával megvalósuló fejlesztőtevékenységekre gondolkodok elsősorban.

Én úgy gondolom, hogy egyre inkább elterjed Magyarországon is ez a fajta terápia, és egyre nyitottabbak rá az intézmények. Jó pár éve van erre igény hazánkban is, de nagyon jó lenne, ha szélesebb körben ismernék az intézmények ennek létezését, igénybevételi lehetőségét. Sok intézményben még nem tudják elképzelni, hogy mit lehet csinálni egy kutyával egy tanórán vagy egy fejlesztőfoglalkozáson. A tapasztalatom az, hogy sokszor az intézményvezetők sincsenek tisztában azzal, hogy milyen módon lehet kutyát beengedni az intézménybe, ennek keretei vannak. Gondolok itt például arra, hogy a felvezetőnek szervezethez kell csatlakozni, hogy ezt a tevékenységet végezze, illetve igazolvány kell a kutyának és a felvezetőnek egyaránt arról, hogy ők dolgozhatnak. A tájékoztatásban, az információk megfelelő helyre való eljuttatásán, még van mit dolgoznunk. A kutyás foglalkozások megítélése saját tapasztalataim alapján jó, ahol folyik már ilyen típusú munka, ott nagyon pozitívak a visszajelzések.

Hány szervezet van ma Magyarországon, akik állatasszisztált foglalkozást biztosítanak?

Nagyon sok alapítvány és egyesület dolgozik országszerte ezen a területen, egészen pontosan 72. Ezek között természetesen van olyan szervezet, aki csak terápiás kutyákkal foglalkozik, és azokat képezi ki, ők terápiás kutyákkal dolgoznak gyerekek és felnőttek között. Emellett pedig már sok szervezet képez ki segítőkutyákat fogyatékos emberek

számára, mint például mozgássérült segítő, személyi segítő, vakvezető, rohamjelző, hallássérült segítő kutyákat.

Amelyik szervezetnél te is dolgozol, az a szervezet milyen formában és milyen rendszerességgel tudja biztosítani az óvodásoknak a rendszeres találkozást a kutyákkal és felvezetőikkel?

Én a „Kutyával Egy Mosolyért Alapítvány”-nál dolgozom. Ennél az Alapítványnál is magas a felvezetők száma, jelenleg 62 fő az, aki aktívan dolgozik. A 62 fő felvezetőből 14 jár rendszeresen óvodákba. Ez általában heti rendszerességgel történik úgy, mint ahogy most itt is vagyunk óvodai csoportfoglalkozás keretében, állatasszisztált oktatás keretein belül. Viszont van olyan óvoda, ahol terápiás munkát végzünk az integrált SNI-s gyerekek megsegítésére.

Ez a szervezet, illetve az általatok tartott foglalkozások mutatnak azonosságot a többi hazai szervezet munkásságával?

Igen, természetesen azonosnak kell lennie, hisz a működés keretei ugyanazok. A terápiás kutya vizsgálja mindenhol ugyanazon keretek között zajlik, a vizsgájuk két részből áll. Az első egy temperamentum vizsga, ahol 13 feladaton keresztül nézik azt, hogy a kutyának a természete, a reagálási alkalmasság-e arra, hogy ő terápiás munkát végezzen. A vizsga második részében pedig egy minimum 5 fős gyermekcsoportban kell a kutyának bemutatnia, hogy alkalmas-e a munkára. A vizsga kapcsán természetesen a felvezető is vizsgálódik. Vannak kötelező feladatok, amelyeknek benne kell lennie egy ilyen foglalkozásba, mint például a köszöntés. Mindig úgy indítjuk a foglalkozást, hogy köszöntjük a kutyát, a kutya köszönti a gyerekeket. Van például olyan feladat a vizsgán, hogy mozgás és zaj van a kutya körül, és azt nézik, hogy ebben az esetben hogyan viselkedik a kutya. A közös foglalkozás alatt mindig van olyan rész, amikor a gyerekek megérinthetik a kutyát, simogathatják, mert az mindig fontos nekik, hogy testközelből érezzék. A pórázon vezetés is nagyon fontos elem, ezt is minden szervezet használja, hisz a gyerekeknek nagyon fontos, hogy vezethessék pórázon a kutyát, mert annál érzik leginkább, hogy ők irányítanak. Ez a fogyatékkal élő gyerekeknél még hangsúlyosabb része a foglalkozásnak, hisz ők nem igazán tudnak mást irányítani a saját életükben, éppen ezért különösképpen pozitívan hat rájuk és igencsak motiváló tud lenni, hogy ők mondhatják meg a kutyának, hogy most üljön, feküdjön, ezt csinálja, azt csinálja.

Tehát akkor ezek a vizsgán is fontosak és utána a mindennapi munkába is jól beilleszthetők?

Igen, a vizsgán kötelezőek és utána is a foglalkozások 80%-ba beépítjük az elemeit.

Összességében szerinted már nevezhetjük bevett gyakorlatnak az állatasszisztált pedagógiát?

Igen, én úgy gondolom, hogy az elmúlt 20-25 év alatt lassan egy bevett gyakorlat lett.

Melyik köznevelési szintéren jelennek meg a felvezetők gyakrabban? Az iskolában vagy az óvodában?

Inkább az iskolában. A gyermekek szocializációs fejlődésével egyenes arányban mi is jobban tudunk dolgozni. Az óvodában még bizony sokan félnek a kutyustól, főleg, ha nagytestű a terápiás kutya. A kisgyermekek nehezebben oldódnak a kutya körül.

Ha néhány mondatba össze kéne foglalnod a kutyás terápiát, akkor miként definiálnád? Illetve akár külön is definiálhatod az állatasszisztált pedagógiát és a kutyás terápiát, mert a kettő nem ugyanaz.

Az állatasszisztált terápiánál az a fontos, hogy mindig az egyénre építsünk, a gyereknek az adottságait vesszük figyelembe és ő rá írjuk a fejlesztési tervet, amibe a kutya bekapcsolódik, motiváló társként van jelen. Az állatasszisztált oktatásban pedig magára a csoportfoglalkozásra vagy iskolában a tanórára megy be a kutya és ott tevékenykedik együtt a gyerekekkel. A terápia és a pedagógia mellett pedig van egy harmadik forma is, ez pedig az állatasszisztált aktivitás, ami már tényleg „csak” szimplán egy örömszerzés a kutyás bemutatókkal. Nagyon sok óvodába járunk úgy, hogy nem rendszeresen, hanem egy-egy alkalomra hívnak csak bennünket. Akár valamilyen jeles ünnepnap alkalmából, mint például gyereknap vagy az Állatok világnapja. Ilyenkor sok helyre hívnak bennünket, ahol a felelős állattartásról is beszélünk. Végül van az állatasszisztált intervenció, ami pedig kifejezetten a kórházi betegek megsegítése hivatott kutyákkal. Nagyon sokrétű tud lenni a kutya szerepe a különböző formákban, ezért egyben nehéz definiálni, de talán mindegyikben a leglényegesebb elem az, hogy a kutya jelenléte a motiválásban a legerősebb. Ebben tud a kutya a legtöbbet segíteni bármilyen foglalkozásról is beszélünk. Tapasztalat, hogy a kórházi beteg is felkel az ágyából, ha megjelenik a kutya, még ha az egész napját is az ágyban tölti. Ugyanez a motiváció figyelhető meg a gyerekeknél például egy matematika órán is. Ha jelen van a kutya, akkor olyan gyerekek is megoldják a

feladatot, akik addig nem akarták, sőt mindenki arra törekszik, hogy ő legyen az első, mert aki jelentkezik, megsimogathatja a kutyust, aminek hatására megindul a hormontermelés, például az endorfiné. Szerintem ez a legfontosabb tényező, hogy egy olyan motivációs faktor a kutya az emberek számára, ami miatt sokkal nagyobb örömmel állnak neki a feladatnak.

A következő kérdésekre így részben már ki is tértél. Azt már tudjuk, hogy számos kutatás bizonyítja, hogy jó eredményeket lehet elérni az állatasszisztált terápiával a nevelés–oktatás folyamatában. Szerinted miben rejlik annak a sikeressége, hogy az óvodáskorú gyermekeket is jól lehet ezzel fejleszteni? Ha jól értettem, a motivációt gondolod kulcsfontosságúnak?

Igen. Ez a csoport is egészen másképp áll hozzá a kutyás foglalkozáshoz, mint egy másik foglalkozáshoz. Azok a gyerekek, akiket amúgy nagyon nehéz bent tartani egy ilyen irányított helyzetben és a figyelmüket nagyon rövid ideig lehet csak lekötni, az ő esetükben is azt tapasztalom, hogy a kutyás tevékenységekben a figyelem összpontosítása tovább tart.

Te mióta tartasz kutyás foglalkozásokat?

Én 10 éve kezdtem kutyás terápiával foglalkozni és az idősebb kutyám 8 évvel ezelőtt vizsgázott le, így hivatalosan 8 éve dolgozunk együtt kutyás terápiában.

Azt tudom, hogy ebben az óvodában heti egy órát dolgoztok aktívan, de összességében hány órát dolgoztok kutya-felvezető párosként?

Jelenleg ezt az egy órát dolgozzuk Nutellával. Amikor én elkezdtem, akkor heti 6 órám volt a két kutyával ugyanígy ebben az intézményben. Korábban Pesten dolgoztunk Puszedlivel a Vakok Iskolájában (Vakok Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája, Kollégiuma és Gyermekotthona), ott heti 2 órában voltunk. Jelenleg ő már nyugdíjas kutyus, most már csak Nutellának van heti egy órája. Ő tudna dolgozni ennél többet, hisz elég magas az aktivitási szintje, viszont nekem nem fér bele az életembe a több rendszeres heti óra.

A saját tapasztalataid szerint milyen mértékben befolyásolja a foglalkozások eredményességét csoport szervezeti formája, létszáma, a nemek aránya, miként befolyásolja, ha sajátos nevelési igényű gyermeket is bevonunk?

A nemek arányát nézve én nem vettem észre, hogy a fiúk vagy a lányok jobban érdeklődnének a kutya iránt, szerintem ez nem befolyásolja a közös munkát. A „normál” óvodai csoportban teljesen más a foglalkozások eredményessége, mint egy gyógypedagógiai óvodában, vagy olyan csoportban, ahol van 1-2 integrált gyermek. A korábbi években csináltunk pályázatból kéttanáros modellbe kutyás órát egy többségi óvodában, tehát egy olyan óvodában, ahol ép gyerekek mellett volt integrálva SNI-s kisgyerek is. A cél az volt, hogy az SNI-s gyermek beilleszkedését segítsük az óvodai csoportba a kutyás foglalkozásokon. Ez az együttműködés nagyon sikeresen zárult, mert a kisfiú nagyon ügyes volt a kutyás órákon, így bőven kapott dicséretet, amire esetleg a többi foglalkozáson nem volt annyira példa. A kutyás foglalkozásokon viszont hatalmas sikerélménye volt, és ez segítette őt a beilleszkedésben, illetve a szociometriai helyzetét is javítottuk ezekkel a foglalkozásokkal. Mint már említettem, egészen máshogy kell felkészülni egy csoportban tartandó foglalkozásra, ha van SNI-s gyermek a csoportban.

Mit gondolsz a csoportlétszámról?

A magam részéről jobban szeretem a kisebb csoportokat, hisz heti szinten eredményesebb lesz a fejlesztés, hogyha kisebb létszámú csoportban dolgozunk. Több ideje, több lehetősége van egy gyereknek a kutyával egyéni feladatokat megoldani. Például egy pórázon vezetést 20 gyerekkel nem tudunk végig csinálni egy foglalkozáson, mert akkor csak pórázon vezetnénk egész idő alatt. Értelemszerűen, ha kisebb létszámú csoporttal dolgozunk, akkor minden gyereknek lehetősége van vezetni a kutyát. Természetesen, ha nagyobb a jelenlévők létszáma, akkor ahhoz igazítom a foglalkozást, inkább mozgásos feladatokat tervezek be, amit egyszerre tud végezni minden gyermek a kutyával együtt.

Eszedbe jut még esetleg bármilyen ezekhez hasonló tényező, ami megnehezíti vagy megkönnyíti azt, hogy ez a fejlesztő tevékenység megvalósulhasson az óvodában?

Én úgy gondolom, hogy a team munka, ami igazán meghatározó ebben az esetben is. Az, hogy milyen az óvodapedagógus és a munkatársak hozzáállása egy kutyás foglalkozáshoz. Tapasztalatom szerint, ahol az intézményvezetőnek és a pedagógus(ok)nak is van kutyája, ott sokkal gördülékenyebbek a foglalkozások. Ahol érzékelek bármi kisebb mértékű ellenállást is, ott azért nehezebb együttműködni. Sajnos több esetben előfordul, hogy

egyedül maradok a gyerekekkel a kutyás foglalkozás alatt annak ellenére, hogy a jogszabály szerint ennek úgy kell működnie, hogy én kutyás felvezetőként vagyok jelen és a pedagógus tartja a foglalkozást. A fejlesztés is csak akkor lehet eredményes, ha a gyerekek azt látják, hogy az óvó néni is szívesen vesz részt a foglalkozáson, mert akkor nekik is sokkal természetesebb lesz a kutya jelenléte.

Ha már említetted a team munkát és az együttműködést, megkérdezem, hogy ha már megvalósul az együttműködés, akkor milyen formában tudtok egyeztetni az óvodapedagógussal? Milyen gyakran szoktál?

Először közösen átnézzük az éves tervet. Ha heti rendszerességgel vannak a kutyás foglalkozások, akkor havi bontásban is megbeszéljük, hogy milyen témák lesznek, mivel készül az óvodapedagógus ezekre a foglalkozásokra. Ideális esetben a pedagógus összeállítja a foglalkozást, hogy ő mit szeretne csinálni a gyerekekkel és a kutya felvezetője pedig ehhez hozzáteszi azt, hogy a kutya miként tud ebben közreműködni, segítségre lenni. Például, ha azt mondja az óvodapedagógus, hogy ő most farsangi témában szeretné a gyerekeket dolgoztatni és azt szeretné, hogy a gyerekek színek szerint szétválogatnák a fánkokat, akkor én felvezetőként ebben úgy tudok a kutyával segíteni és részt venni, hogy a kutya dob a dobókockával és ő dobja ki azt, hogy milyen színt keressenek a gyermekek. Tehát ideális esetben a pedagógus mondja el, hogy mit szeretne elérni a gyermekeknél és erre építem én rá azt, hogy a kutya miben tud ebben a segítségére lenni.

A tervezetet te írod meg vagy az óvodapedagógus? Vagy esetleg együtt készíтитеk?

Az előbb említett példában együtt. Ez úgy működik hatékonyan, hogy az óvodapedagógus megírja a foglalkozás tervezetet, azt elküldi a felvezetőnek, és arra a kutya felvezetője beilleszti azt, ahol a kutya tud segédkezni, közreműködni. Például bármilyen párosításos feladatnál szeretjük a pórázt használni. Megfogja a gyerek a terem egyik végében a képet, elsétál a kutyával a pórázon a másik oldalra, és párosítja a képet. Minden felvezetőnek megvannak a már jól ismert, bevált feladatai, amiknél tudjuk, hogy a kutya hogyan tud részt venni, segíteni, mert minden kutya más trükköket tud. Igazából ez csak fantázia és kreativitás kérdése, hogy kitaláljuk, miként tudjuk bevonni a kutyát egy adott foglalkozásba. Ez igazából a felvezető egyik alapfeladata, hogy kitalálja, az adott feladatot hogyan tudja „kutyásítani”.

A tervezéshez kapcsolódva szeretném megkérdezni, hogy milyen azonosságok és különbségek vannak a kutyás foglalkozás tervezésében egy hagyományos óvodai foglalkozáshoz képest?

Azonosságok maguk az alapok, a keretek, például ilyen a köszönés. A foglalkozás elején és végén is köszöntjük egymást a gyerekekkel, és ez akkor is így van, ha van kutya és akkor is így van, ha nincs kutya. Ha a kutya itt van, akkor őt is bevesszük a sorba a köszönésnél, tehát a gyerekek megsimogatják a kutyát, ezzel köszöntik. Utána a fejlesztő feladatoknál is azonos, hogy beszéltesük a gyereket, tehát a kommunikációs feladatok ugyanúgy megvannak egy sima és egy kutyás foglalkozáson. A mozgásos játékok is szintén jelen vannak mindkettő foglalkozásnál. Nyilván egy sima foglalkozáson egy fejlesztési területre koncentrálnunk, míg ezzel szemben a kutyás foglalkozáson mindezeket egybe próbáljuk beépíteni. Igazából ez a különbség. Például kommunikációs foglalkozás nálunk hétfőnként van, beszélgetünk, mondókázunk, verset tanulunk. A mozgásos tevékenység egy másik nap, amikor nagy- és finommozgásokat végzünk. A vizuális foglalkozást is egy külön napon tartjuk. Viszont a kutyásnál egy foglalkozásba törekszünk mindegyikből beleépíteni. Ugyanúgy megvan az elköszönés is mindkét formánál, hogy lezárjuk a foglalkozást, kiléptessük a gyerekeket a feladathelyzetből. Ahogyan elkezdtük, úgy le is zárjuk kutyával és kutya nélkül is.

Ehhez kapcsolódva inkább még egyszer visszakérdezek. Amikor otthon megtervezed a kutyás foglalkozást, akkor van olyan szempont, amiben nagyon máshogy gondolkodsz?

Igen, de ez azért van, mert én kutyás vagyok. Tehát azért nehéz erre a kérdésre válaszolni, mert egy olyan óvodapedagógus, aki nem kutyás, ugyanúgy tervezné a foglalkozását, ha van kutya, ha nincs kutya. Csak én annyira kutyás aggyal gondolkodom, hogy amikor a kutyás foglalkozásokat tervezem, akkor mindig a kutya oldaláról nézem. Minél több olyan feladat legyen, amibe őt be tudom vonni. Nyilván minden kutya más, minden kutya mást tud, más trükköket és feladatokat. Én tudom, hogy a Nutella milyen trükköket tud. Apportos kutya, tehát szeret a szájában hozni dolgokat és nyilván erre már megvannak a bevált feladataink, amiket próbálok minél többször beépíteni és egy foglalkozásba minél többet szerepeltetni a kutyát. Nagyon szereti, ha simogatják, szeret mozogni, aktív lenni. Egyhelyben maradni viszont pont nem szeret, úgyhogy minél kevesebb olyan feladatot tervezek, ahol helyben kell maradnia. Vannak, akik annyira nem aktívan dolgoznak a kutyával a foglalkozáson, tehát nincs ennyi aktív feladat a kutyával, sokszor inkább a kutya „csak” jelen van, a pozitív jutalmazást segíti például a simogatás lehetőségével.

A kutyás foglalkozás tervezési folyamatában milyen alapelveket kell figyelembe venni, ha óvodáskorú gyermekeknek készítesz elő foglalkozást?

Próbálom mindig úgy összeállítani a feladatokat, hogy tudjunk differenciálni. Tehát az a gyerek, aki fél a kutyától, neki legyen más lehetősége. Például, ha valaki nem vezeti pórázon, mert annyira fél tőle, akkor nyilván úgy intézem, hogy én vezetem, és ő csak jöjjön mellettünk. Az is alapelv, hogy a kutyának legyen lehetősége pihenni. Persze próbálom minél jobban bevonni a kutyát, de nagyon fontos, hogy legyenek olyan részei a foglalkozásnak, amikor őt arrébb fektetem, hogy kicsit pihenjen. Például dobókockás feladatnál dob egyet a kutya, de utána, amíg a gyerekek mozognak, őt félre fektetem, hogy pihenjen.

Említetted már, hogy az üdvözlés és az elköszönés állandó elemei egy kutyás foglalkozásnak. Ezeken kívül van-e esetleg még olyan egység, ami minden kutyás foglalkozáson megjelenik?

Igen, amiket már említettem is, a pórázon vezetés, ami nagyon sokszor előkerül. Vagy például a kutya simogatásával kapcsolatos feladatok. És hát a jutalmazás. Ha jól megcsinál egy feladatot a gyerek, akkor megsimogathatja a kutyust, vagy kérhet egy pacsit tőle, adhat neki egy jutalomfalatot. Ezeket nagyon szökták szeretni a gyerekek, ezért ez mindig benne van valamilyen formában.

Amikor te tervezed a foglalkozást, akkor tudsz valamilyen forrást használni? Van már a felvezetőknek módszertani kézikönyvük vagy játékgyűjteményük, amihez nyúlhatnak?

Igen, most már van, de régebben nem volt. Viszont akkor is megoldott volt, mert rehabilitációs kutyakiképzőnek kell kiképeznie a kutyát ahhoz, hogy vizsgálhasson egy szervezetnél. A rehabilitációs kutyakiképzőktől pedig rengeteg ilyen feladatot, ötletet kapunk, tanulunk, amiből utána tudunk építkezni. Emellett ma már rengeteg szervezetnek, alapítványnak, egyesületnek vannak különböző kiadványai, melyek közül találunk olyat, amelyik kifejezetten képességterületenként van összeállítva, hogy például a kommunikáció fejlesztéshez milyen feladatokat tudunk végezni a kutyával. De találunk olyan kiadványokat is, mely kiadvány érzékszervi területenként vagy sérülési területenként csoportosít, például egy látássérült csoportban vagy egy hallássérült csoportban milyen speciális feladatokat lehet elvégeztetni a kutyával.

Te ebben az óvodában most atipikusan fejlődő gyermekekkel vagy körülvéve, ezért is kérdeznék rá a tervezési folyamatra. Mennyiben tér el itt a tervezésed?

Természetesen eltér, hiszen egészen mások a képességeik, a hely és a környezet is. Például korábban egy másik intézményben volt egy tornatermünk, ahol lehetett nagymozgásos feladatokat csinálni. Most jelenleg itt egy csoportszobában vagyunk, tehát emiatt mozgásos (futós, ugrálós, mászós) feladatokat nem tudok úgy tervezni nekik. Teljesen más a kommunikációs képességük, mert sokan nem beszélnek, vagy ha beszélnek, akkor az érthetetlen, tehát próbálok olyan feladatot hozni, amivel beszéltetni próbáljuk a gyerekeket. Egy normál óvodában ugye csacsognak folyamatosan, tehát ilyen probléma nincs, de erre most tudatosan figyelek a tervezéskor a beszédfejlesztés miatt. A finommotorikát is erőteljesen kell fejleszteni náluk, így inkább fejlesztő feladatokat csinálunk. Egy sima óvodai csoportban nem a fejlesztésen van a hangsúly, hanem általában inkább a tudásátadás a lényeg. Így tudnám megfogalmazni a kettő közti különbséget, hogy ott inkább a tudásátadás az elsődleges szempont, hogy minél több dolgot megismerjenek egy adott témáról, míg egy SNI-s csoportban a fejlesztés a leghangsúlyosabb.

Említetted most az anyanyelvi fejlődést és a kommunikációt, így megkérdezném, hogy egy tipikusan fejlődő gyermek anyanyelvi fejlődésében milyen változás figyelhető meg, ha rendszeresen vesz részt kutyás foglalkozáson? Tudsz esetleg példát vagy tapasztalatot mondani, hogy miben van a legnagyobb változás?

Anyanyelvi szinten szerintem a szókincsbővítés az, ami a legszembevetőbb egy-egy ilyen foglalkozásnál. Tehát például azok a kutyás kifejezések, a kutyákkal kapcsolatos eszközök vagy a kutyafajták. Egyszerűen szívják magukba a gyerekek ezeket a szavakat, amiket amúgy nem feltétlenül ismernének. Például azt, hogy mi az a furminátor. Nem könnyű szó, és mégis megjegyzik, és tudják, hogy az az, ami kiszedi a szőrt a kutyából. A kutyafajták elnevezéseit nagyon könnyen megtanulják, főleg azokat, akikkel találkoznak. De van olyan gyerek, aki járt nálunk nyári táborban, ő akkor ott sok terápiás kutyánkkal találkozott, és ez a kisgyerek a múltkor meglátott a kerítés mögött egy kutyát és a legtermészetesebben mondta, hogy ott egy border collie. Megkérdeztem tőle, hogy ezt honnan tudja, mire azt válaszolta, hogy: „*Hát az Anett néninek is border collie-ja van, hát én őt ismerem.*”

Ugyanennél az anyanyelvi fejlődésnél maradva megkérdezném, hogy atipikusan fejlődő gyerekeknél mi fejlődik a legjobban?

A sajátos nevelési igényű gyerekeknél nagyon gyakori a megkésett beszédfejlődés. Sok ovisunk egyáltalán nem beszél vagy épphogy ciklizál. Emiatt mi nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy beszéltesük a gyerekeket, sokszor hozzuk olyan helyzetbe, ahol valamilyen módon kommunikálnia kell. Ha ez nem válik be, akkor a gyerekek látják, hogy a kutyát, a beszéd mellett kézjelekkel, mutogatásokkal is irányítjuk (ül, fekszik). A nem beszélő gyerekeknek is elmondom, hogy most „mondd” a kutyusnak, hogy ül! Mutasd neki felfelé a mutatóujjadat! Hatalmas sikerélmény nekik, hogy a kutya megcsinálja a feladatot. Szépen lassan egy-egy szókezdemény már elhangzik tőlük. Például megkérjük a gyereket, hogy mondja a kutyának, hogy „Gyere!”. Minden vezényszót rengetegszer elmondunk és az egy idő után elkezd nekik beépülni. Az egyik kisfiú, aki eddig mindig csak mutatta a kutyának, hogy gyere, a héten már mondta a Nutinak, hogy „Je-je!”. Ezek nagyon nagy eredmények.

Vannak olyan tipikus feladatok vagy játékok, amik kifejezetten az anyanyelvi és kommunikációs nevelést segíti elő egy kutyás foglalkozáson?

Igazából minden játékba - amennyire csak lehet – beépítjük a kommunikációt. A pórázon vezetésnél a vezényszavakat mondja a kutyának a gyermek. Amikor a kutya választ azzal, hogy például pörget egy kereket, amin képek vannak, akkor utána a gyerek megnevezi a képet, hogy mit lát rajta. Ugyanígy igaz ez a színekkel való játékokra, amikor a színt nevezi meg a gyerek. Amiket használunk kifejezetten kommunikációt fejlesztő játékokként, azokat egyelőre öhozzájuk nem lehet behozni, mert azt egy normál csoportba nagyon ügyesen játsszák, de itt ez túl nehéz és összetett lenne.

Akkor normál csoportban amúgy vannak ilyen feladatok?

Vannak, vannak, igen, játékok, amik kifejezetten erre vannak.

Mondanál erre, kérlek, egy konkrét példát?

Persze, akár logopédiai fejlesztésen is használhatunk kutyát, de azokat ugyanúgy bevezethetjük egy óvodai csoportba. Például, hogy elkezdenek egy logopédiai fejlesztést fűvő- és légző gyakorlatokkal, azt ugyanúgy el tudjuk vinni egy óvodai csoportba beszédfejlesztés címszóval.

- Lerakunk egy kölesgolyót a padlóra, a gyerek fújja, fújja, és ha ügyesen fújta, a kutya megeszi a golyót.

- Ehhez tartozik a hallási figyelemfejlesztés is, hogy figyeljen a hangokra, például, hogy amikor a kutya ugat és bekötött szemmel meg kell keresnie.
- Egy másik a kisvonatos, hogy hol hallod az adott szóban a hangot, tehát leginkább ilyen logopédiai feladatokat tudunk bevinni.
- Auditív figyelem emlékezet gyakorlatnak nagyon jó, hogy ha a kutya ugat, akkor dermedj szoborrá, vagy figyeld meg, hányat ugat a Nuti, számold meg!
- Lehet olyat játszani, hogy a kutyával odahozatunk egy kártyát, akár a szájába veszi és odaviszi a gyerekeknek akár a hámjából húznak, van rajta egy kép, nevezd meg, hogy mi az, mondj róla egy mondatot vagy tulajdonságot.
- Vagy felsorolok állatneveket, ha hallod köztük azt, hogy róka simogasd a kutyust.
- Vagy két csoportra osztjuk a gyerekeket, zöldség és gyümölcs csoportra. Ha gyümölcsöt mondok (alma, körte, barack stb.) akkor a gyümölcs csoport simogatja a kutyát, ha zöldséget, akkor a másik csoport.
- Nevezd meg a kutya egyik testrészét, a következő tegyen hozzá még egyet, játsszunk így szóláncot.
- Leteszünk karikákat, első sorba 1-et, másodikba 2-t, harmadik sorba 3-at és így tovább. Mondok egy szót, tapsolja le a gyermek a szótagokat: pl.: pap-ri-ka. Hány szótagból áll? Három. Akkor a három karikás sorba kell beállnia és ott lépni a lépéseket, közben szótagolva a paprika szót. A kutya leugathatja szintén 3 ugatással, beül a 3 karika másik oldalára és ott várja a gyereket, aki ha átért a karikákon, akkor kérhet egy pacsit. És még rengeteg feladatot ki lehet találni képességszintnek megfelelően.

Két kérdést szeretnék még feltenni Neked, vagyis pontosabban az első nem is egy konkrét kérdés. Összeírtam képességterületeket ezekre a kártyákra. Azt szeretném kérni, hogy ezeket rangsorold az alapján, hogy szerinted az adott képességterület fejlesztése milyen mértékben tud megvalósulni egy kutyás foglalkozáson. Baloldaltól kezd, az lesz, amelyik a legeredményesebben fejleszthető és a legvégén, azaz jobb oldalon, amelyik a legkevésbé. Ha valamelyiknél nem tudsz dönteni, nyugodtan tedd egymás fölé, ha ugyanolyan fontosnak tartod. Utána, kérlek, indokold meg, hogy miért így döntöttél.

Szerintem, ami a leginkább fejleszthető bármilyen kutyás foglalkozáson az a **szociális készségeknek és az érzelmi képességeknek** a fejlődése. Ezeket azért raktam egymás alá, mert szorosan összekapcsolódnak, főleg a kutyánál. A kutya állandó jelenléte miatt megtanulja a gyerek, hogy miként bánunk egy állattal. Azt, hogy vigyázni kell rá, óvatosan

kell odanyúlni, nem szabad bántani, csak simogatni szabad és nem ütögetni, nem rámarkolni. Azt szoktuk mondani, hogy a kutya egy szociális katalizátor, mert egészen jól hidat képez emberek között. Ha például egy kisgyerek nem feltétlenül játszik egyébként egy másik kis társával, a kutyás foglalkozáson megfigyelhető, hogy ezt „elfelejtik”, figyelmen kívül hagyják, mert annyira a kutyára fókuszálnak, hogy nem baj az, ha nem feltétlenül kerül azokkal egy csoportba, akikkel amúgy is szívesebben van. Emiatt alakulhatnak ki olyan gyerekek között is kapcsolatok, együttműködés, ami esetleg egy kutya nélküli foglalkozáson nem valószínű.

A **testi, motoros, koordinációs képességek fejlesztését** tettem a második helyre, mert a kutyát a legtöbb esetben a mozgásos feladatokba vonjuk be, tehát a kutya is mozog és a gyerek is mozog. Mivel a kutya alapvetően nagyon szeret mozogni, így a gyermeket is inspirálja a mozgásra. Például, ha a kutya fut, a gyermek is szívesen fut vele, utána. És most természetesen a normál óvodai csoportról beszélek, nem a speciális csoportokról.

A **kommunikációs nyelvi képességek** talán a harmadik a sorban. Akaratlanul, észrevétlenül fejlődik a gyerekeknek a szókincse, de erről már korábban is beszéltünk. Rengeteg új szót, fogalmat tanulnak meg és használnak a kutya kapcsán.

A **kognitív képességet** tenném én az utolsó helyre, mert szerintem annak fejlesztését kell a legtudatosabban a felvezetőnek beleépíteni egy-egy foglalkozásba. Például, hogy számoltassuk őket, az emlékező képességüket használjuk, a figyelmüket különböző játékokban fenntartsuk. Ezekre is sok-sok játék van, de ezekre előre, tudatosan fel kell készülnünk.

Zárásként megfogalmaznék neked egy kijelentést és arra kérlek, hogy egy 1-5-ig terjedő skálán értékelj ezt egy számmal. Az egyes az, hogy egyáltalán nem értesz ezzel egyet, az ötös pedig az, hogy teljes mértékben egyetértesz vele. Utána kérlek, indokold meg, hogy miért ezt a számot kapta. Az állításom az, hogy *minden óvodában szükség lenne rendszeres állatasszisztált foglalkozásokra, különös tekintettel a kutya bevonásával megvalósuló fejlesztőtevékenységekre.*

Számomra ez nem is kérdés, teljesen egyetértek az állítással, tehát 5-ös. Úgy gondolom, hogy annyira sokat adhat a gyerekeknek egy kutya, egy kutyás foglalkozás, hogy abból kár kihagyni egyetlen gyereket is. Szerintem minden gyermek megérdemli, hogy ilyen foglalkozásokon részt vegyen, hogy testközelből megélhesse, milyen egy állattal együtt dolgozni, milyen őket szeretni. Egy olyan szoros kötődés alakul ki a gyerekek és a kutya

között mindkét irányból, amikor már rendszeresen, többször találkoztak, hogy ebből kár lenne, ha bármelyik gyermek kimaradna.

Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszoltál a kérdéseimre.

8. számú melléklet – Kérdőív tájékoztató

KÉRDŐÍV TÁJÉKOZTATÓ

Kedves Kitöltő!

A nevem Schneringer Dorka Anna, a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar Óvodapedagógus képzés végzős hallgatója vagyok. Kutatásomban arra keresem a választ, hogy az állatasszisztált foglalkozások milyen formában járulnak hozzá az óvodáskorú gyermekek készségeinek és képességeinek fejlesztéséhez, különös tekintettel az anyanyelvi és kommunikációs kompetenciák alakításához. Kutatói kérdéseim értékelése céljából többek között kérdőívet szükséges készítenem.

A kérdőív kitöltésének időtartama: kb. 10 perc.

A kutatásban való részvétel önkéntes és anonim, az adatok a kutatásban megjelölt kutatói kérdések vizsgálata céljából kerülnek felhasználásra. Az adatfelvétel során nyert információkat nyers formában kizárólag a kutatás készítője és témavezetője tekinti meg.

Ha a kérdőív kitöltése során kellemetlen érzése támad, bármikor következmények nélkül megszakíthatja azt. Ha nem kattint a küldés gombra a kérdőív végén, az adatai nem lesznek elmentve.

Ha bármilyen további kérdése vagy észrevétele van a kutatással kapcsolatban, kérem, forduljon hozzám bizalommal:

Kutatás lebonyolítója: Schneringer Dorka Anna, egyetemi hallgató

(Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Óvodapedagógus szak, schdorkic7761@gmail.com)

A küldés gombra való kattintással nyilatkozik arról, hogy:

- a résztvevői tájékoztatót elolvasta, a kutatás céljaival és menetével tisztában van;
- adatait anonim módon, az adatbázis részeként, a kutatás keretében a kutatás lebonyolítója felhasználhatja.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul kutatásom megvalósításához!